FELICIAN ROSCA

GEORGE ENESCU

Lucrări şi transcripţii pentru ORGĂ

Editura Universităţii de Vest din Timişoara
2007

Orga în România între anii 1800-1950

Despre premisele şcolii muzicale organistice din România de după anii 1800 putem vorbi odată cu apariţia unor factori care contribuie nu numai la afirmarea muzicii de orgă, ci şi la afirmarea şcolii muzicale naţionale. Unul din pionerii acestei şcoli este Adalbert Caudella, care, aşa cum remarcă Gr. Posluşnicu în a sa *Istorie a muzicei la Români,* vine în 1814 de la Viena şi se stabileşte la Cernăuţi unde este organist la biserica protestantă. Concomitent cu aceasta înfiinţează o fabrică de piane. Fiul acestuia, Francisc Serafim, care era şi el compozitor, organist şi cellist, îşi "creează o popularitate demnă de aprecierile puţinilor boieri, cari se trudeau a introduce occidentalismul în cultura neamului nostru". Fiul lui Serafim, Eduard Caudella, va deveni unul din cei mai aprigi promotori ai spiritului şcolii muzicale naţionale româneşti[1].

După anul 1800 există o continuitate a vieţii muzicale organistice, în centrele muzicale din Transilvania şi Banat, iar oraşe precum Braşov, Sibiu, Cluj, Oradea, Timişoara, cât şi alte oraşe, vor deveni adevărate centre muzicale, în care vor concerta mari personalităţi muzicale ale Europei ca Brahms, Joachim, Liszt şi Strauss.

La început orga se afirmă mai mult ca instrument de acompaniament, fiind prezentă în mari lucrări vocal-simfonice, oratorii, cantate, care sunt prezentate în prime audiţii de către societăţii sau asociaţii muzicale. Aceste societăţi muzicale contribuie la adunarea de fonduri pentru construirea de orgi noi în mai toate oraşele mari din România. Mari personalităţi, printre care şi tatăl scriitorului Vasile Alecsandri care cumpără o orgă Cavaillé-Coll la Galaţi, vor contribui la achiziţionarea acestor instrumente şi implicit la afirmarea muzicii de orgă[2] . Acum se construiesc faimoasele orgi din Biserica Neagră din Braşov, sau orga din Biserica Evanghelică din Sibiu.

Muzica de orgă şi orga însăşi depăşeşte calitatea de instrument liturgic, devenind încet, încet un instrument concertant. Acest moment culminează cu realizarea primelor orgi în săli de concerte la Târgu Mureş, în Palatul Culturii şi la Bucureşti, în Ateneul Român. Un rol important în construirea noilor orgii îl au marile firme din Europa, ca Buchholz, Sauer, Riger, Angster, etc. care sunt plătite din contribuţii ale credincioşilor şi a marilor admiratori ai muzicii din România. Alături de aceste firme din străinătate activează firme locale, cum sunt firmele Kolonics, Dangl, Wegenstein, cu constructorii şcolarizaţi la firme din Franţa şi Germania. Aceştia construiesc orgi conform noilor maniere, cu tracturi pneumatice sau electrice, cu dispoziţii de registre "tip orchestră", cu mecanisme de cuplare şi expresie care permit interpretarea marilor opusuri romantice. De fapt aceste instrumente formidabile atrag şi mari personalităţi din Europa, cu precădere din Germania, care se stabilesc în oraşe ca Braşov, Sibiu sau Cluj. De remarcat că firme autohtone, ca de exemplu firma Dangl, construiesc la comandă orgi de mari dimensiuni, în biserici şi săli de concert din Ungaria. Astfel

---

[1] Posluşnicu, M. Gr. Istoria muzicii la români, p. 341, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1928.
[2] Dudits Pál, O orgă Cavaillé–Coll la Galaţi, scrisoare manuscris, Budapesta, 1980

firma Dangl realizează orga din sala de concerte a Academiei de Muzică din Budapesta. Una din cele mai cunoscute firme este firma Wegenstein din Timişoara, care se poate lăuda cu peste 200 de opusuri, din care unele au fost premiate la mari expoziţii europene.

La afirmarea muzicii de orgă, la un nivel profesional, a contribuit în mare măsură conceptul de a organiza concursuri, foarte serioase, pentru ocuparea posturilor de organist la cele două Biserici Evanghelice din Braşov şi Sibiu. Mai toţi organiştii, care au venit pe pământul României, provin din şcoli cu tradiţie, iar profesori ca Straube, Bossi, sau Koessler au cunoscut oraşele din Transilvania şi Banat prin intermediul organiştilor Dressler, Bickerich, Jarossy, Zsizsmann, care, la rândul lor, vor forma şcoala de orgă din România.

În această perioadă se iniţiază şi primele şcoli muzicale, care au diferite denumiri, inclusiv denumirea de Conservatoare. Primul Conservator din România este cel din Arad, unde a fost director, între anii 1839-1850, un anume Eduard Stolz, născut la Salzburg, iar între specializările de învăţământ era şi disciplina "orgă"[3]. Asemenea şcoli, fie de stat, fie particulare, se vor înfiinţa la Cluj, Timişoara, Târgu-Mureş, Braşov cât şi în oraşe mai mici. Alături de acestea o contribuţie esenţială o au şcolile cu caracter particular, care gravitează în jurul a două personalităţi muzicale: Franz Xaver Dressler la Sibiu şi Victor Bickerich la Braşov. Ei vor forma, după modelul şcolii germane, viitorii profesori organişti ai şcolii moderne de orgă din România[4].

În acelaşi context apar publicaţiile muzicale, în care de multe ori exegeza muzicii de orgă ocupă un loc important. Aceste publicaţii conţin primele articole, de profunzime în analiza muzicală a muzicii de orgă, iar muzicieni ca Dezideriu Jarossy, Victor Bickerich, Franz Xaver Dressler si Rezsö Zsizsmann, scriu volume de critică şi pedagogie muzicală, sau alcătuiesc culegeri muzicale pentru uzul organiştilor.

Acum apar şi primii compozitori, care scriu lucrări ample pentru orgă. Din această galerie fac parte; Rudolf Lassel, König Peter, Antalffi Zs. Dezideriu, Waldemar von Baussnern, iar mai târziu Ioan D. Chirescu, Franz Xaver Dressler, Benedek Kàlman, Zeno Vancea, Tudor Ciortea, Achim Stoia, Mátyás Kozma[5].

Pe lângă compoziţiile pentru orgă foarte mulţi organişti, care aveau şi funcţia de "chorregenschori" (capelmaiştri), compun misse şi lucrări de factură religioasă, unele cu un bogat şi preţios conţinut muzical. Din categoria acestor compozitori fac parte: Franz Kersch (care a fost şi primul profesor al lui Bartók Béla), Guido von Pogatschnigg, Franz Limmer, Károly R. Kárrász şi alţii. Aceste lucrări se vor găsi în mai toate bibliotecile muzicale de pe lângă marile catedrale. Uneori, asemenea biblioteci se pot mândri cu o zestre de peste 400-500 de volume şi opusuri muzicale, din care nu lipsesc lucrările muzicale ale compozitorilor clasici.

---

[3] Metz, Frantz, Te Deum Laudamus, p. 162, Editura A.D.Z. Bucureşti, 1995

[4] Roşca Felician, Arta şi pedagogia organistică din România, în context european, Editura Mirton, Timişoara, 2000, ISBN 973-585-205-5.

[5] Roşca Felician, Metodica interpretării. Modele de analiză în arta organistică. Editura Signata, Timişoara,2001, ISBN 973-551-026-X.

Nu în ultimul rând este bine să menţionăm că în aceşti ani se formează un public dispus să asculte lucrări vocal-simfonice de mari dimensiuni. Marile oraşe devin acum centre de cultură muzicală, iar oficialităţile locale au o contribuţie notabilă la realizarea primelor concerte de operă. Cu ocazia festivităţilor muzica este apreciată ca un factor de valoare, nu numai distractivă, ci şi ca un element esenţial al educaţiei culturale. În cadrul acestora, mai ales cu ocazia unor evenimente şi sărbători religioase, muzica de orgă este pe deplin apreciată.

Cu toate condiţiile istorice, care nu erau întotdeauna cele mai favorabile, perioada anilor 1800-1950 se poate considera ca una din perioadele cele mai fertile în construcţia şi restaurarea de orgi de dimensiuni concertante. Din listele de reparaţii şi dintr-o seamă de lucrări elaborate în ultima vreme, de către cercetători ca Hermann Binder, Dàvid Istvàn, Franz Metz, Felician Roşca, Walter Kindl, Uwe Pape, se poate afirma că între anii 1800-1950 au fost construite peste 1000 de orgi, de diferite mărimi, pe teritoriul României. Dintre oraşele unde au fost construite aceste instrumente se detaşează o serie de centre, cu tradiţie muzicală, ca Braşov, Sibiu, Cluj, Oradea, Arad, Tg. Mureş, Timişoara, Bucureşti, care sunt beneficiarele unor noi orgi de concert, unele de faimă europeană.

Una din cele mai faimoase orgi este orga de la Biserica Neagră din Braşov, construită în anul 1836, de către firma Karl August Buchholz. Timp de trei ani, şi la o valoare estimată la cel puţin 50.000 de forinţi, a fost construită o orgă neobarocă, într-o concepţie şi cu sonorităţi cu totul deosebite. Desigur acest instrument nu putea fi construit mai prejos decât orgile construite în bisericile din Transilvania de firme ca: Fridoli Festl, Samuel Maetz, Johannes Prause, Johann Binder, Petrus Gottlieb Schneider, care aveau deja faimă prin orgile construite în oraşe ca Bistriţa, Sighişoara, Tg. Mureş, Mediaş, şi care datau din secolele XVII-XVIII.

Orga din Biserica Neagră, din Braşov, a fost inaugurată la 17 aprilie 1839. Cu această ocazie a fost interpretată Cantata lui Johann Lucas Hedwig, în "sunetul de organo pleno al orgii, în sunetul timpanilor şi al trâmbiţelor, când a fost cântat[6] coralul "Herr Gott, dich leben wir", la care întreaga comunitate s-a ataşat prin cântec".

O prezentare exhaustivă a acestui instrument este realizată de muzicologul Uwe Pape[7], care într-un prospect (realizat în condiţii grafice deosebite) descrie orga, cu toate elementele ei constructive. Sunt prezentate: calităţile constructive ale orgii; calităţile sonore (de excepţie); dispoziţia celor 64 de registre ale orgii în cele patru corpuri şi pedalier, cu registre de principale, flauţi, aliquote, ancii şi mixturi; sistemul de tractură mecanică; sistemul camerelor de suflu, a mecanismelor şi camerelor de distribuţie; sistemul de pompare a aerului.

---

[6] Dávid, István, Az orgonaépités története Erdélyben, Laudes Organi, Magyar Egyházzene nr. II, p. 85 , Budapesta, 1997.

[7] Die Buchholtz-Orgel in der Stadtkirche zu Kronstadt, Pape Verlag, ISBN 3-921140-51-X, Berlin, 1996.

Orga Buchholtz din Biserica Neagră din Braşov.

Ceea ce este de remarcat este grija cu care organiştii titulari ai acestui instrument au vegheat cu stăruinţa de a nu face nici o modificare în conceptul iniţial de construcţie. Singura modificare acceptată a fost aceea a introducerii unui motor, în anul 1938, care să suplinească sistemul de pompare a aerului cu ajutorul foalelor mecanice, care la dimensiunile impresionante ale orgii erau deosebit de greu de acţionat. Cu toate acestea sistemul vechi de pompare a aerului nu a fost dezafectat, el fiind util în cazul unei avarii de curent electric.

Cu ocazia inaugurării orgii de la Braşov, organistul Franz Xaver Dressler aprecia[8]:

"Nou construita orgă, cu cele 32 de registre, repartizate pe cele 4 manuale şi pedal, a fost furnizată exact în dispoziţia cerută şi se distinge, dat fiind materialul cel mai bun, prin menzurile largi şi lucrul exact şi atent, în ciuda forţei pe care o dau anciile (trompeţii şi posaune) printr-un sunet plăcut, reconfortant...Consola concepută cu bun gust şi distincţie, în faţa prospectului orgii, este practică şi dimensionată la strictul necesar, astfel încât fiecare organist se poate acomoda cu uşurinţă, după o scurtă încălzire."

În a doua jumătate a sec XIX, se afirmă în Transilvania şi Banat o serie de firme locale, cum ar fi firmele: Kolonics Istvàn, care a construit în anul 1877 orga dispusă în două corpuri de la Alba Iulia; firma Anton Dangl, care a activat la Arad şi a construit peste 200 de orgi, printre care şi orga din sala de concert a Academiei de Muzică din Budapesta; firma Szabo János, care a activat în Secuime; firma Tokàcsy Ignac, care a activat în zona Tg. Mureş şi a construit

[8]Metz, Frantz, Te Deum Laudamus, p. 280, Editura A.D.Z. Bucureşti, 1995.

peste 60 de orgi. Alături de aceste firme locale îşi fac tot mai simţită activitatea firme din Ungaria, ca firmele Angster, Kèrékgyartó, precum şi firme cu renume din Germania ca firmele: Rieger, Sauer, Walker. Acestea din urmă vor construi cele mai mari orgi concertante din România.

Un loc aparte în panoplia firmelor constructoare de orgi din România îl ocupă firma Wegenstein şi Fiii. Aceasta, pe parcursul a mai bine de 100 de ani, a monopolizat construcţia de orgi din Banat. Înfiinţată de Carl Leopold Wegenstein şi continuată de fiii săi Richard, Iosif şi Viktor, firma Wegenstein a construit cele mai frumoase orgi din Timişoara, cum ar fi: orgile din biserica Sf. Ecaterina, din centrul Timişoarei (1896), orga din Domul din Timişoara (1908), orga din biserica Millenium, din cartierul Fabrik (1901), orga de la mănăstirea Maria Radna (1905). Carl Leopold Wegenstein, ucenic al lui Cavaillé-Coll, poate fi considerat ca cel mai important constructor local de orgi de pe teritoriul României, astăzi putându-l aprecia şi prin faima pe care a căpătat-o la diferite expoziţii internaţionale, cum ar fi expoziţia de la Târgul Internaţional, din 1896, din Budapesta, unde obţine medalia de aur. În afara orgilor construite la Timişoara, firma Wegenstein a mai construit orgi la Braşov, Sibiu, Budapesta, Bucureşti.

Un domeniu deosebit în activitatea firmei Wegenstein, l-a ocupat restaurarea orgilor. Un asemenea instrument a fost restaurat la Şumuleul Cicului. Orga de aici îşi are sorgintea într-o orgă construită de Ioan Căianu, în anul 1664, orga fiind refăcută de firma Kolonics în anul 1853. După restaurarea realizată de firma Wegenstein, orga are 36 de registre, dispuse pe 3 manuale şi pedalier şi o tractură electro-pneumatică.

In Transilvania, de la începutul sec XX, un renume deosebit au cucerit şi firme ca: Szeidl Ferenc, din Oradea şi mai apoi la Tg.Mureş şi firma Carl Einschenk din Braşov. Aceste firme au construit orgi conform tradiţiei vremii. Majoritatea acestor orgii au tractura pneumatică sau electro-pneumatică, ceea ce implică o activitate de întreţinere susţinută, lucru care în marea majoritate nu s-a realizat şi care a dus la o mare degradare a acestor orgi. Una din marile probleme cu care s-au confruntat constructorii de orgi, după anul 1918, a fost “ordinul de rechiziţionare” a tuburilor de orgă, ordin prin care au fost confiscate mii de tuburi de orgă, ca material de război. Dintr-o listă alcătuită de muzicologul Solymosi Ferenc[9], rezultă că prin acest ordin au fost afectate cel puţin 150 de orgi din Transilvania.

Din păcate, după terminarea războiului, acţiunea de refacere a acestor orgi s-a făcut cu multe compromisuri, multe din registrele valoroase de principale şi flauţi fiind înlocuite cu registre din materiale ieftine, uneori chiar din tablă ordinară de zinc. Există orgi care nici până azi nu şi-au recăpătat tuburile din prospect, sau au fost total dezafectate în urma acestei acţiuni.

---

[9] Solymosi Ferenc, Az 1918-as orgonasip-rekviralás és az Angster-féle "Rekvirált orgonasipok lajstroma, Magyar Egyhazzene, 1994/95, nr.4-5, p. 341-497, Budapest, 1995

Orga Sauer din Biserica Evanghelică din Sibiu

La începutul sec XX, la Sibiu, se construieşte cea mai mare orgă din România interbelică şi poate fi considerată ca una din cele mai valoroase orgi din estul european. Cu toate planurile lui Leopold Bella de a colabora cu firma Riger, care construise deja orga de la Tg. Mureş din Palatul Culturii, contractul de realizare a orgii din Biserica Evanghelică din Sibiu este încheiat cu firma Sauer din Frankfurt. Orga are numărul de opus 1192 şi a fost inaugurată în anul 1914. Este o orgă tipic post romantică, cu o dispoziţie de 80 de registre, dispuse în cele 4 corpuri, care corespund celor patru manuale şi pedalierului. Prin multiplele

posibilităţi de combinaţii, cuple, rulou de crescendo, mecanism expresiv, combinaţii libere, orga este o capodoperă, fiind ideală în interpretarea lucrărilor romantice, cu precădere pentru creaţia lui Max Reger. Singurul reproş, real, care poate fi adus firmei constructoare, este acela de a nu fi păstrat nimic din caracterul vechii orgi din 1672 construită de Johann Vest. Din aceasta a mai rămas doar prospectul decorativ al orgii. O asemenea concepţie de construcţie astăzi nu mai este acceptabilă, la Sibiu fiind multe voci care în anii trecuţi cereau refacerea vechiului instrument.

Biserica Reformată din Str. Kogalniceanu din Cluj - Napoca

La Cluj-Napoca, în Biserica Reformată din Str. Kogălniceanu, se află un impozant instrument de factură romantică. Asemenea altor instrumente de factură romantică, orga a cunoscut mai multe transformări. În final s-a ajuns la o orgă cu un concept nou, în care se mai păstrează doar tuburi din orgile precedente. Prima orgă a fost construită de Johannes Hann şi avea 12 registre.

Acest instrument a fost inaugurat la 9 august 1765. Intr-un proces verbal[10] al parohiei reformate din acea vreme, putem citi: “Orga fiind terminată s-a hotărât numirea lui Tzersjék Szabo Ferencz, ca organist”. Pe frumosul prospect, în stil rococo, se poate citi anul 1766. După toate aparenţele, acest an a fost scris odată cu vopsirea prospectului, dar orga a fost inaugurată cu un an mai înainte. Din acest instrument firma “Angster şi Riger” construieşte o nouă orgă, din care păstrează doar tuburile şi prospectul şi la care mai adaugă noi rânduri de registre. În final rezultă o orgă cu 24 de registre, cu o tractură pneumatică şi o consolă dotată cu mecanisme caracteristice orgilor romantice. Orga a fost inaugurată la 25 decembrie, 1913.

Orga Riger din Palatul Culturii din Târgu Mureş

La Tg Mureş firma Riger construieşte, pentru prima dată în România, într-o sală de concert, în Palatul Culturii, o orgă cu 64 de registre, care corespund celor trei manuale şi pedalierului. Prin sistemele de cuple, supra-cuple şi sub-cuple, cît şi prin sistemele specifice orgilor romantice de combinaţii libere, sistem expresiv, rulou de crescendo, orga are o anumită originalitate. Din păcate sistemul de tractură electro-pneumatic, care necesită o îngrijire permanentă, a dat şi dă multă bătaie de cap custozilor acestui instrument. Plasamentul acestei orgi în impozanta sală a Palatului Culturii din Tg. Mureş, deschide o nouă etapă în istoria muzicii de orgă din România. De acum se vor putea organiza concerte de orgă într-o sală de concert, iar orga devine alături de marile ansambluri vocal-simfonice, un valoros instrument concertant sau de acompaniament.

---

[10] Entz, Geza, A Farkas-utcai Templom, Editura Reformată, Cluj, 1948.

George Enescu şi muzica de orgă.

Aşa cum prezintă documentele vremii pasiunea pentru muzica de orgă Enescu a cultivat-o încă din anii tinereţii. Deseori a cîntat pe orga din Palatul Peleş, din Sinaia, unde împreună cu regina Elisabeta, violonistul Gh. Dinicu, violistul Svebel şi Dall'Orso, realizau serate muzicale.

Enescu cu Regina Elisabeta la Palatul Peleş

Dar cea mai importantă realizare a acestor ani la Bucureşti, în ceea ce priveşte muzica de orgă, ca urmare a activităţii neobosite a lui George Enescu, este instalarea orgii de concert, de către firma Walker, în sala Ateneului Român.

Cu privire la predispoziţia maestrului George Enescu pentru muzica de orgă, muzicologul Viorel Cosma, în cartea *Enescu azi*[11], afirmă următoarele:

"Se ştiu puţine lucruri despre Enescu-organist. Totuşi, pe măsura adunării documentelor, se poate afirma că orga a însemnat pentru autorul lui Oedip o pasiune de-o viaţă. Dorinţa de a se cumpăra şi instala o orgă în sala Ateneului

[11] Enescu azi, p.125, Editura Facla, Timişoara, 1981.

Român, unde a concertat adeseori, l-a urmărit, de pildă, timp de aproape patru decenii. În catalogul creaţiei lui George Enescu există o partitură unde apelează la orgă în mod esenţial: *Odă lui Iosif Vulcan* şi *Simfonia nr. 3*, în Do major, op. 21.

Se pare că Enescu a avut o adevărată pasiune pentru orgă. Ionel Dobrogeanu-Gherea publică în revista *Secolul XX* următoarele[12],

"Spunea Enescu: Orga e instrumentul cel mai bogat, cel mai multilateral, cel mai încântător pentru executant si de aceea...foarte periculos" .

Pasiunea pentru muzica de orgă Enescu a cultivat-o încă din anii tinereţii. Deseori a cîntat pe orga din Palatul Peleş, din Sinaia, unde împreună cu regina Elisabeta, violonistul Gh. Dinicu, violistul Svebel şi Dall'Orso, realizau serate muzicale.

Există o relatare a istoricului Paul Păltămea, apărută în revista ieşeană Cronica, din 8 iulie, 1977, care prezintă următoarele:

"Cu ocazia concertelor pe care le mai dă la 30 şi 31 ianuarie, 1921, cînd publicul gălăţean i-a făcut lui George Enescu o entuziastă primire, maestrul a acceptat invitaţia doctorului Nicolae Macri şi în după amiaza zilei de 2 aprilie a concertat la orga din casa acestuia".

De altfel Galaţiul se poate mândri cu o orgă originală, construită de firma Cavaille-Coll, cumpărată de tatăl scriitorului Vasile Alecsandri şi montată în Biserica Romano-catolică.

George Enescu

[12] Idem.

Despre preocuparea lui Enescu pentru muzica de orgă relatează şi Alex. Cosmovici, în volumul *George Enescu, în lumea muzicii şi în familie*[13], unde este relatată participarea lui Enescu, în anul 1927, la un curs de improvizaţie, ţinut de organistul Marcel Dupre, de la Ecole Normale din Paris. “Enescu considera procedeul foarte interesant şi instructiv, dar fără vreun folos practic în domeniul compoziţiei”..

În ceea ce priveşte Enescu şi orga cronologic faptele sunt următoarele:

La 12 aprilie 1900 în Biserica Evanghelică din Bucureşti, în cadrul unui concert religios, în beneficiul celor săraci şi cu concursul lui Jan Kubelik, Enescu interpretează împreună cu violonceliştii Constantin Dimitresu şi Dimitrie Dinicu lucrarea *Andante pentru două violoncele şi orgă* de George Enescu

Andante Religioso

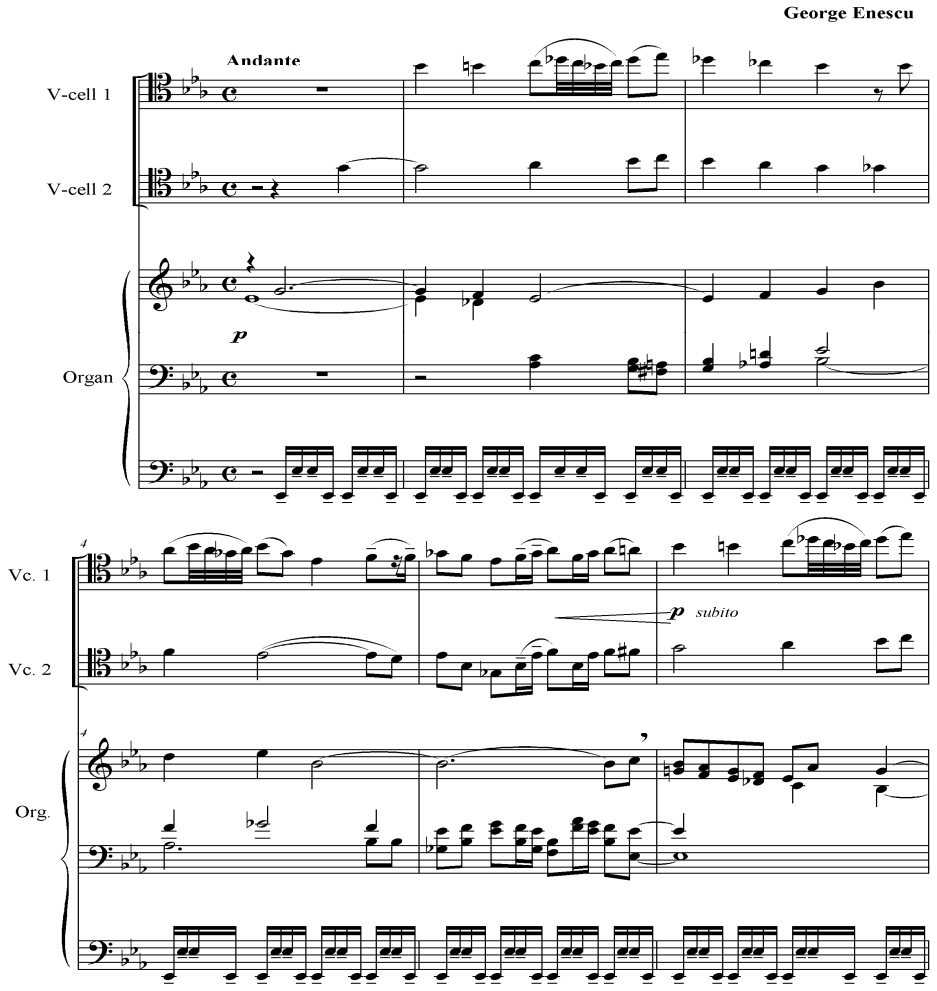

Etc.

[13] George Enescu, în lumea muzicii şi în familie, p.104, Editura Muzicală, Bucureşti, 1990.

În anul 1904, la 24 mai, Enescu compune o lucrare intitulată *Ode sur des vers d'I.U. Soricu*, dedicată lui Iosif Vulcan.

În aceeaşi zi susţine, cu concursul pianistului Ossip Gabrilovici, un concert în sala Erard din Paris. Din notaţia de pe manuscrisul existent al lucrării (o copie facută de Gh. Buciu şi pe care este scris titlul *Imn lui Iosif Vulcan, 21 mai*) rezultă că ea a fost scrisă la Paris.

Versurile Odei cu un profund caracter patriotic, chiar revoluţionar pentru acele vremuri, subliniază frământările naţionale din acei ani. *„Întoarceţi vechea carte'a vremilor trecute, Menirea voastră'n lume dintrânsa o aflaţi....''* cu trimiteri clare la sorgintea romană, a valorilor culturale şi istorice de netăgăduit a naţiunii române, ne prezintă un tânăr Enescu român patruns de valoarea naţiei sale.

De notat că Iosif Vulcan moare la 8 septembrie 1907 la Oradea, aşa că presupunearea ca *Oda* a fost scrisă cu ocazia morţii lui Isof Vulcan este falsă.

ODA lui Iosif Vulcan

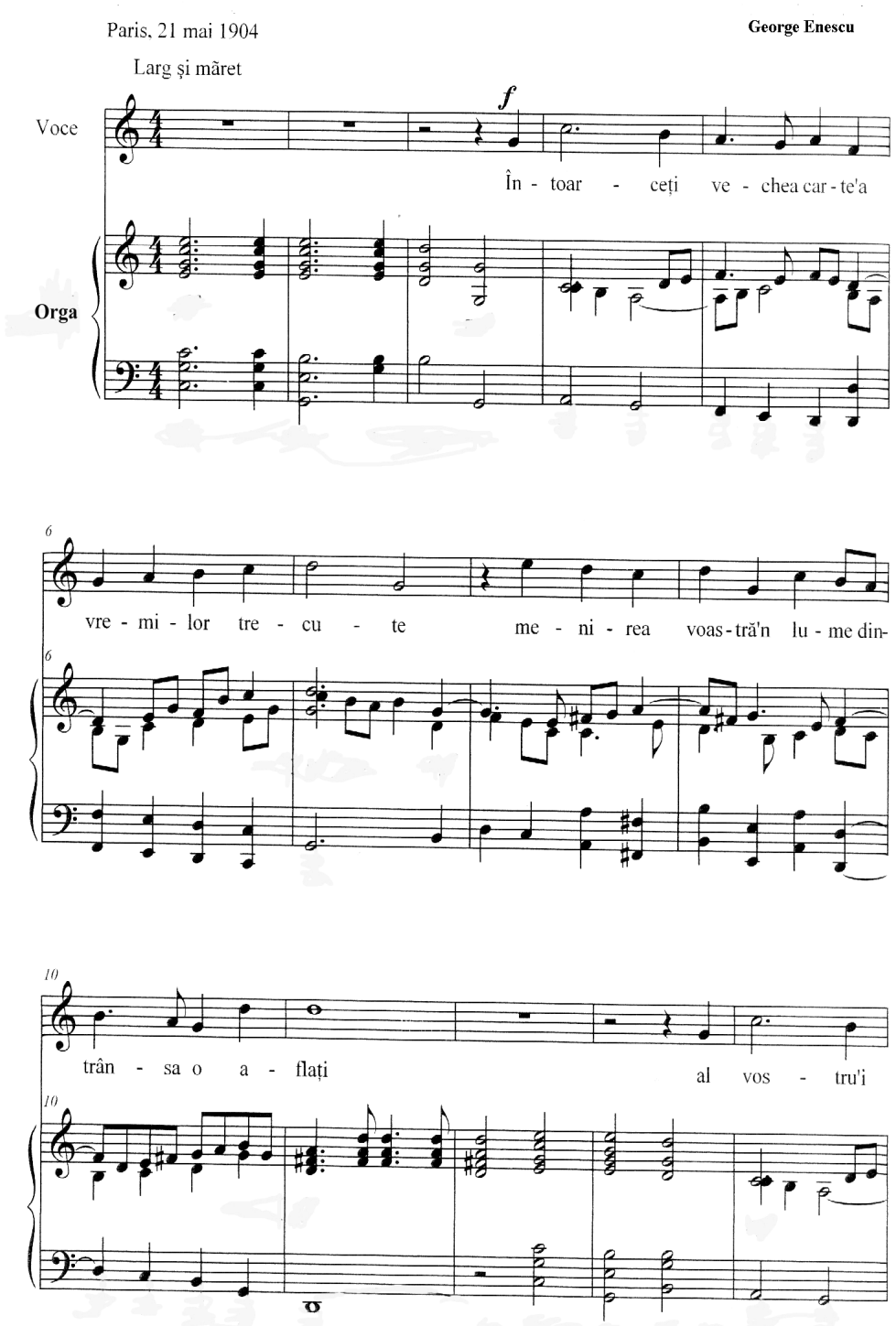

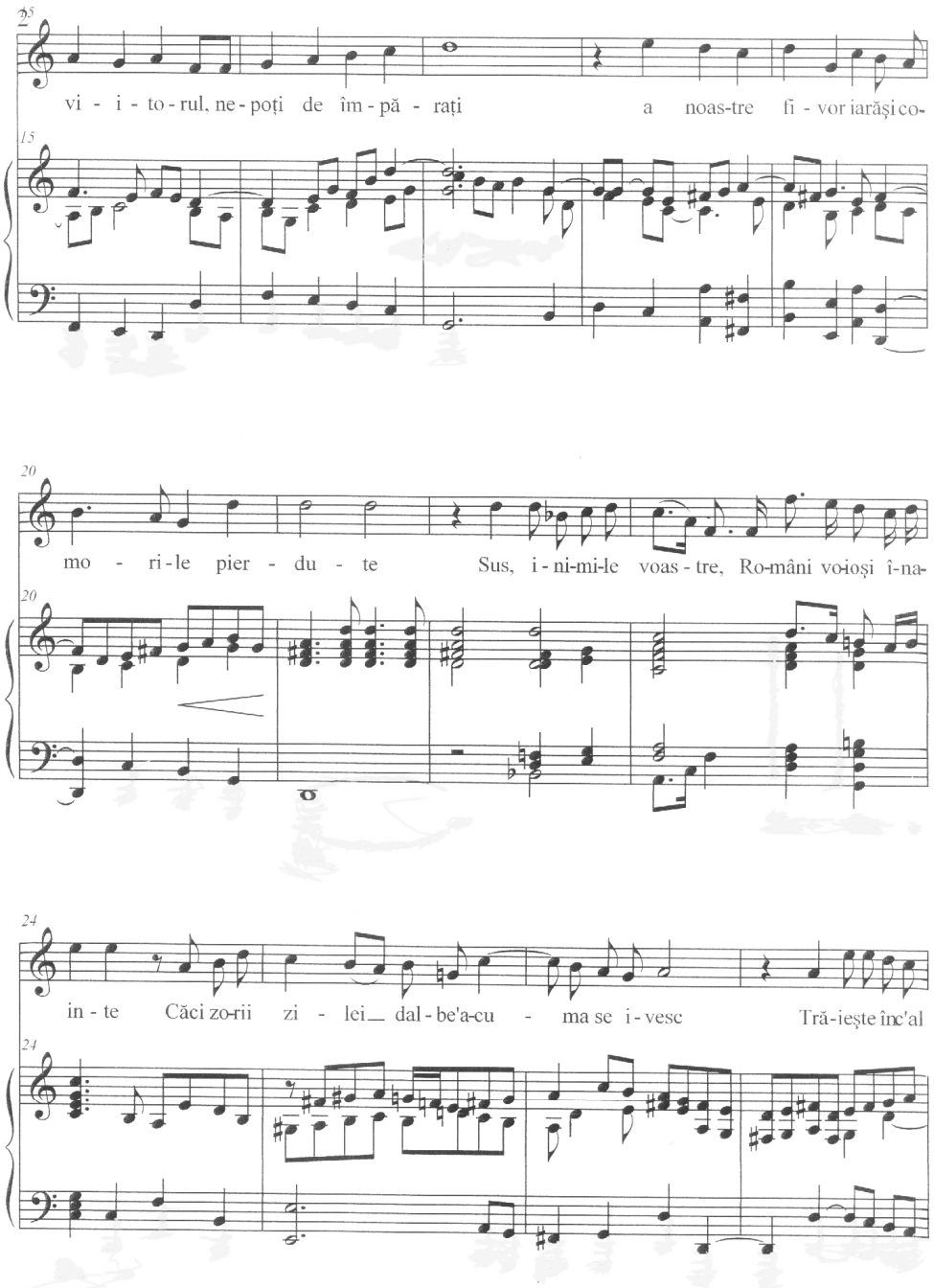
vi - i - to - rul, ne - poți de îm - pă - rați a noas-tre fi - vor iarăși co-
mo - ri - le pier - du - te Sus, i - ni-mi-le voas - tre, Ro-mâni vo-ioși î-na-
in - te Căci zo-rii zi - lei dal - be'a-cu - ma se i - vesc Tră - iește înc'al

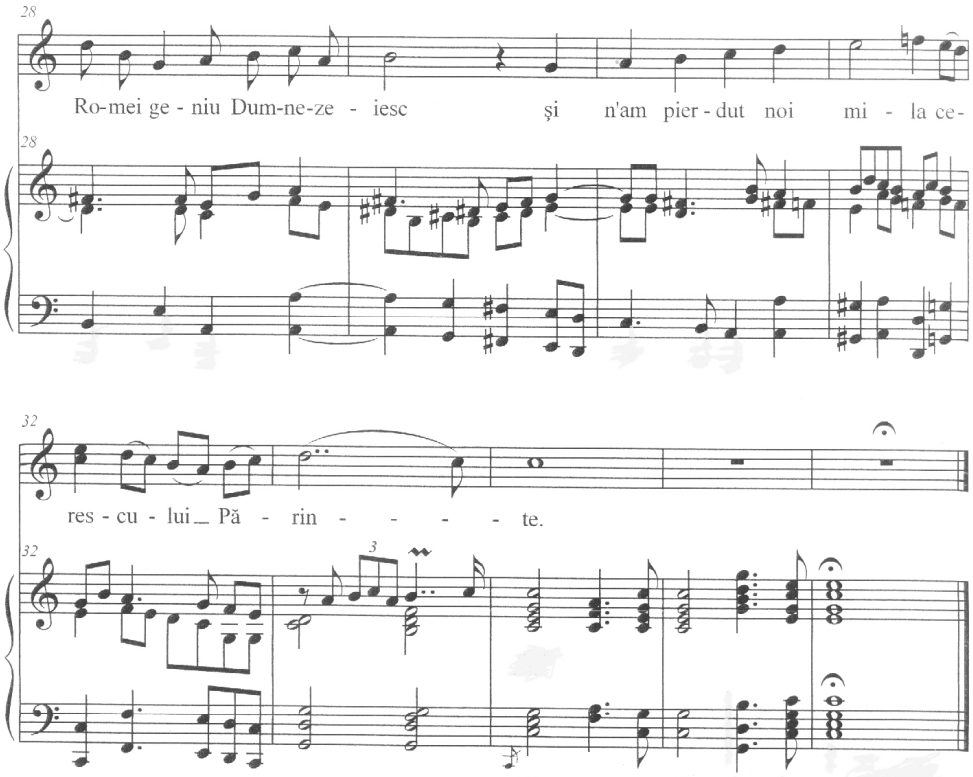

Întoarceți vechea carte a vremurilor trecute
Menirea voastră în lume dintr-însa o aflați
Al vostru-i viitorul, nepoți de împărați
A noastre fi-vor iarăşi comorile pierdute...
Sus inimile voastre, Români voioşi 'nainte,
Căci zorii zilei dalbe acuma se ivesc
Trăiesc înc-al Romei geniu Dumnezeiesc
Şi n-am pierdut noi mila cerescului Părinte.

La 11 martie 1907 George Enescu susţine un recital Bach la "Société Johann Sebastian Bach" din Paris, unde este acompaniat la orgă de către Gustave Bret.

În august 1918 la Dorohoi, Enescu termină *Simfonia pentru orchestră mare, orgă, pian şi cor*, nr 3, în Do major, op.21. La 25 mai 1919 sub bagheta compozitorului, lucrarea este interpretată în primă audiţie de către Orchestra Ministerului Instrucţiei Publice din Bucureşti.

Gabriel Pierné

În perioada iunie – decembrie 1920, la Châtelet, concomitent cu lucrul la *Cvartetul de coarde în mi bemol major no.1 (op.22)* Enescu lucrează la o nouă orchestraţie a *Symphonie avec orgue, piano et choeurs no.3 (op.21)*, în vederea premierei de la Paris dirijată de Gabriel Pierne cu orchestra Concerts-Collonne

În privinţa transcrierile unor lucrări pentru pian ale lui George Ensecu la orgă, lucrarea cea mai des întâlnită în diferite variante organistice este *Preludiul şi Fuga* din *Suita în stil vechi.*

Din datele existente avem dovezi că această lucrare apare în repertoriul organiştilor Franz Xaver Dressler, Benedek Kalman, Matas Kozma, Felician Roşca.

În anul 1897 tânărul George Enescu este prezentat ca şi compozitor în cadrul unui concert unde sunt interpretate de către Enescu lucările *Sonate pour piano et violon (op.2) dedicat lui Joseph Hellmesberger fils, un Quintette pour instruments à cordes et piano, Suite "dans le style ancien" pour piano no.1 (op.3), Noturne et le Saltarello pour violoncelle etc.*

Prezenta transcriere a fost realizată de către organistul Felician Roşca în diferite variante începînd cu anul 1981 cînd a cîntat-o în cadrul unui concert la Alba Iulia.

De atunci transcrierea a primit diferite forme de registraţie iar transcrierea textului muzical a fost modelat cu păstrarea textului muzical original, în mare măsură, conform standardelor şi posibilităţilor organistice.

Modificări apar doar în ceea ce priveşte unele pasaje finale, care în varianta pianistică sunt scrise cu note la octavă şi care datorită orchestraţiei (registraţiei) pentru orgă nu mai sunt necesare.

Lucrarea primeşte un veşmînt organistic orchestral, amplu în care păstrarea şi revitalizarea manierei de ,,ancien stil'' este deosebit de pregnantă

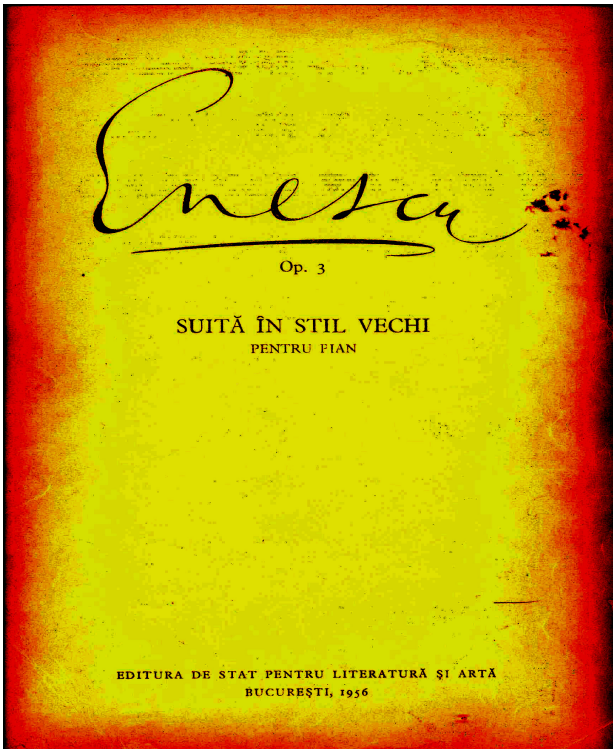

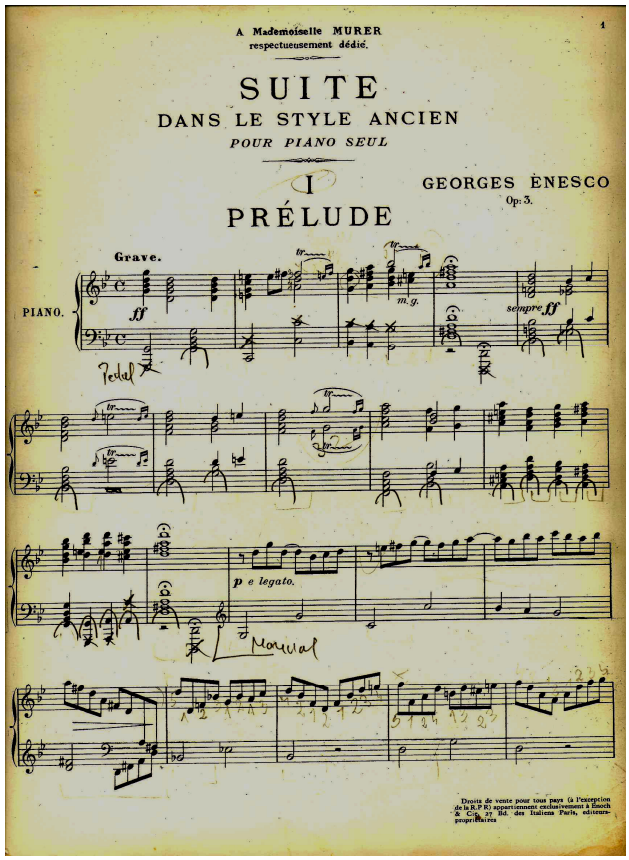

A Mademoiselle MURER
respectueusement dédié.

1

SUITE
DANS LE STYLE ANCIEN
POUR PIANO SEUL

GEORGES ENESCO
Op. 3.

I
PRÉLUDE

Grave.

PIANO.

ff — *m. g.* — *sempre ff* — *p e legato.*

Pedal — Manual

Droits de vente pour tous pays (à l'exception de la R.P.F.) appartiennent exclusivement à Enoch & Cie, 27 Bd. des Italiens Paris, éditeurs-propriétaires

PRÉLUDE ET FUGUE

SUITE DANS LE STYLE ANCIEN

George Enescu
op. 3

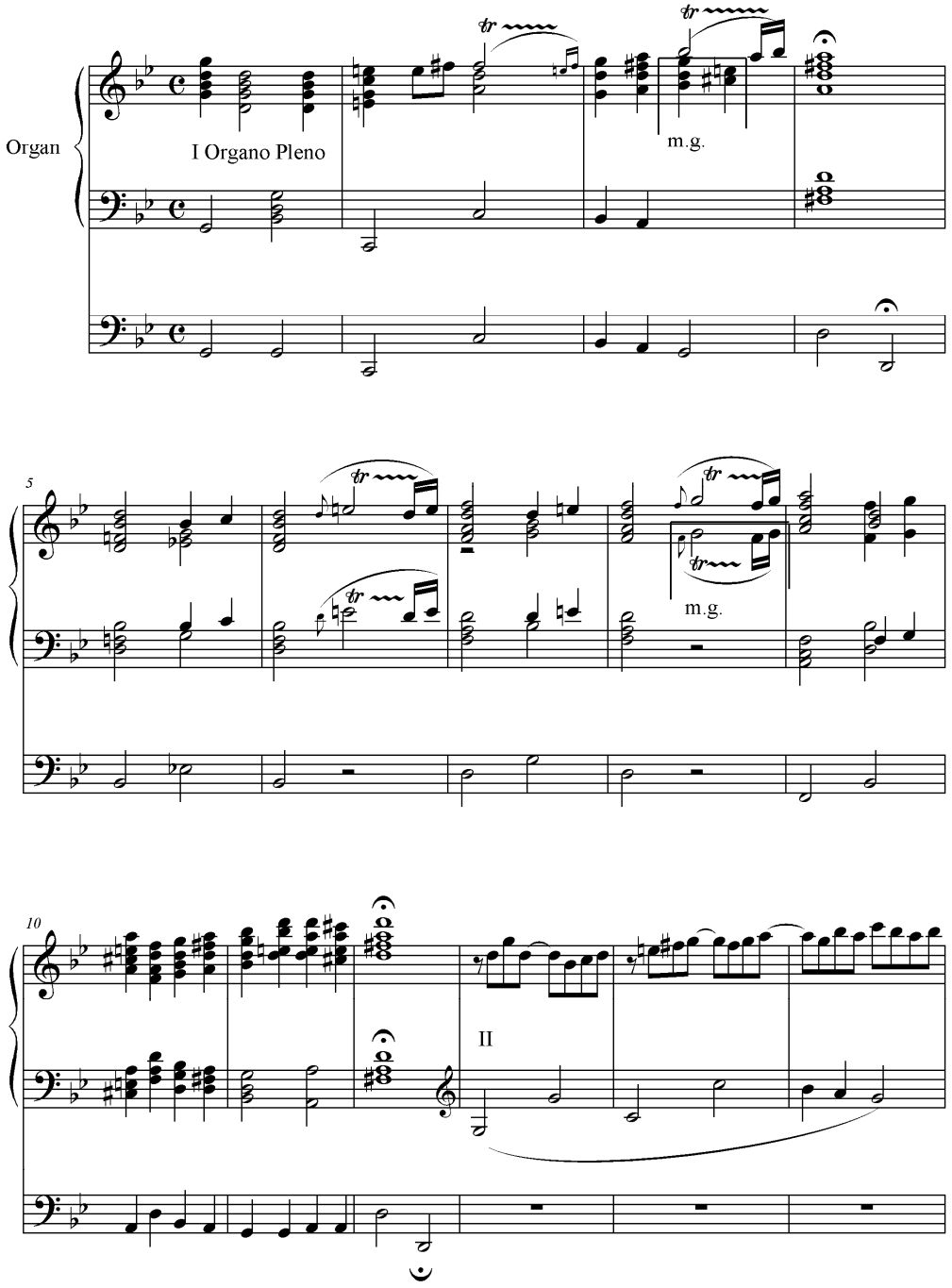

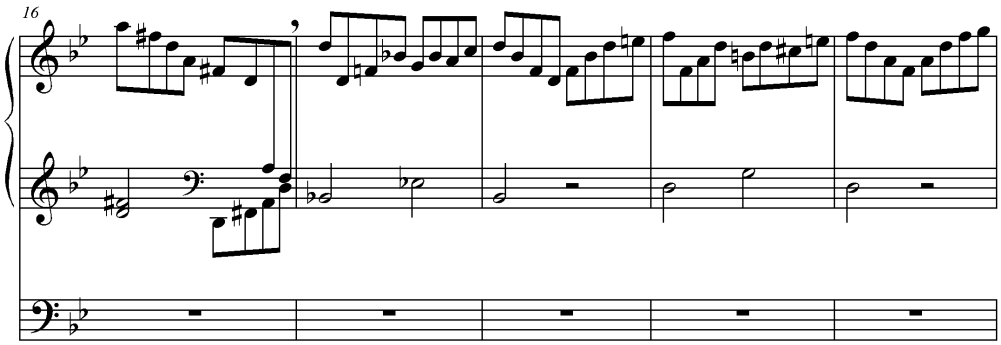

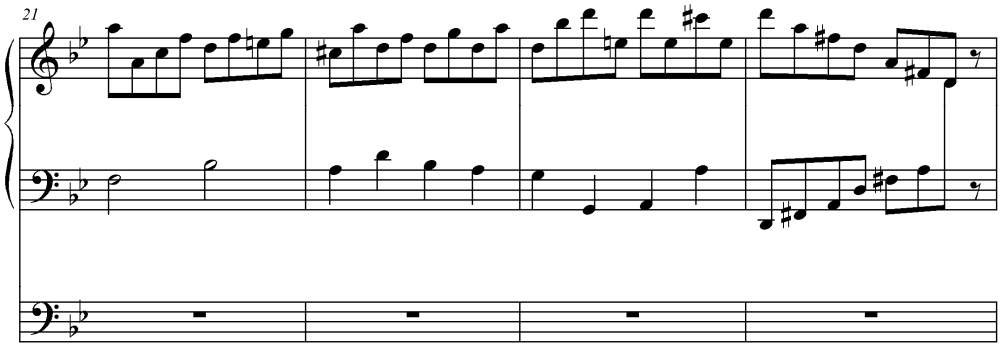

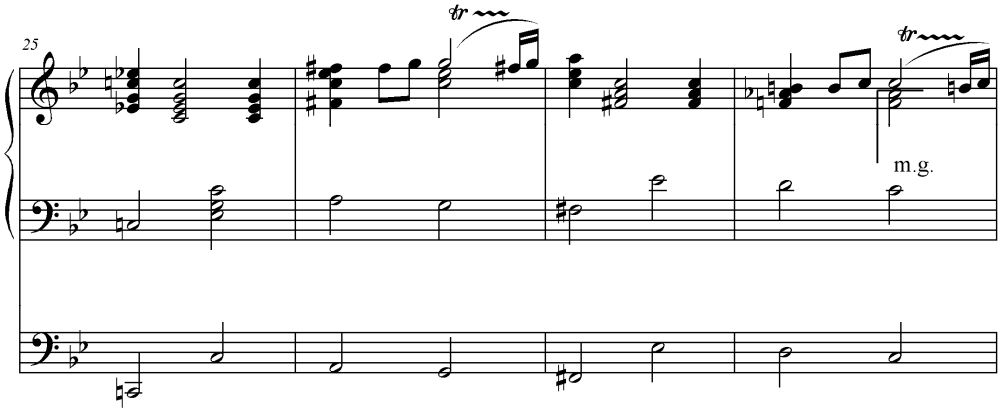
tr
tr
m.g.

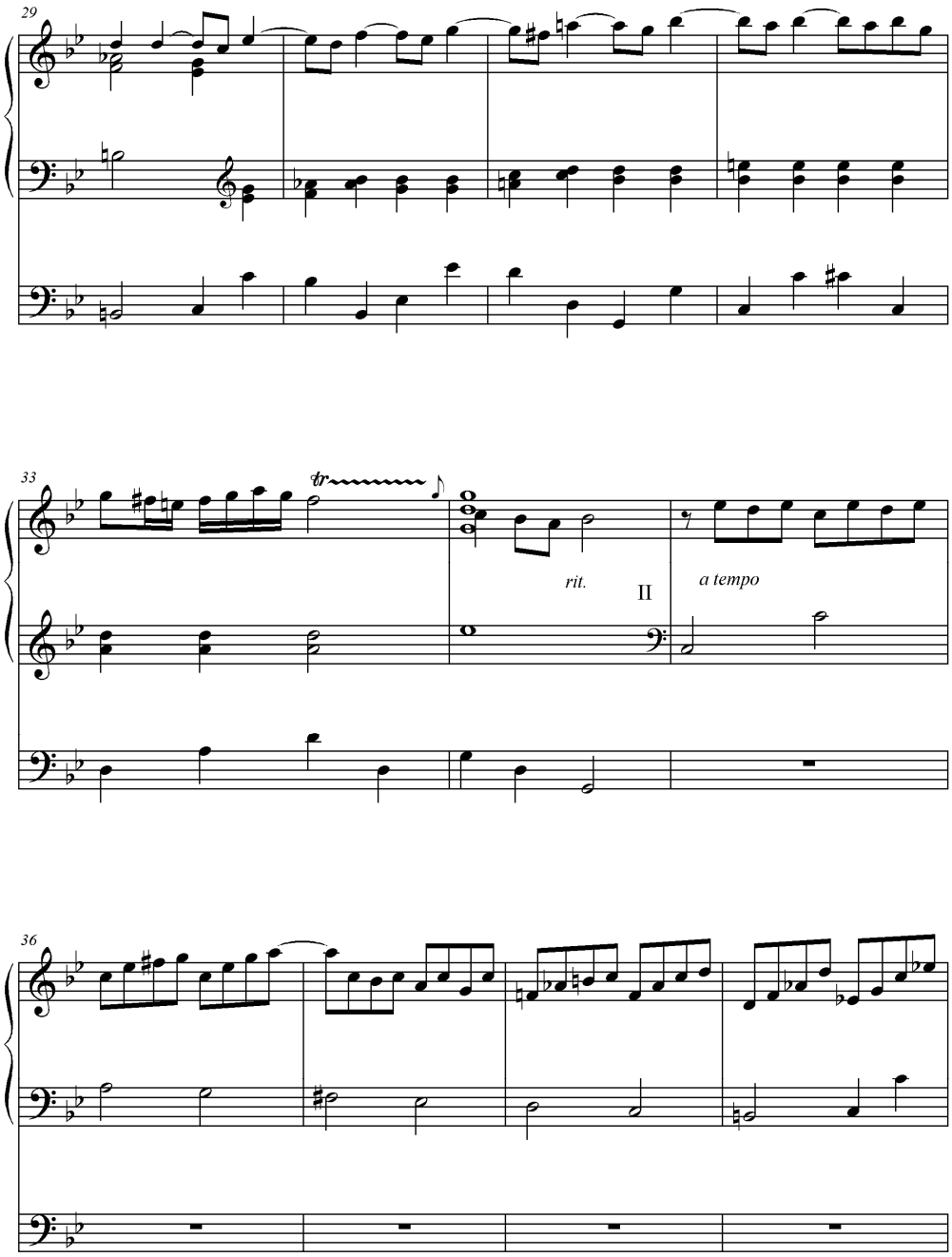
29
33
tr
rit.
II
a tempo
36

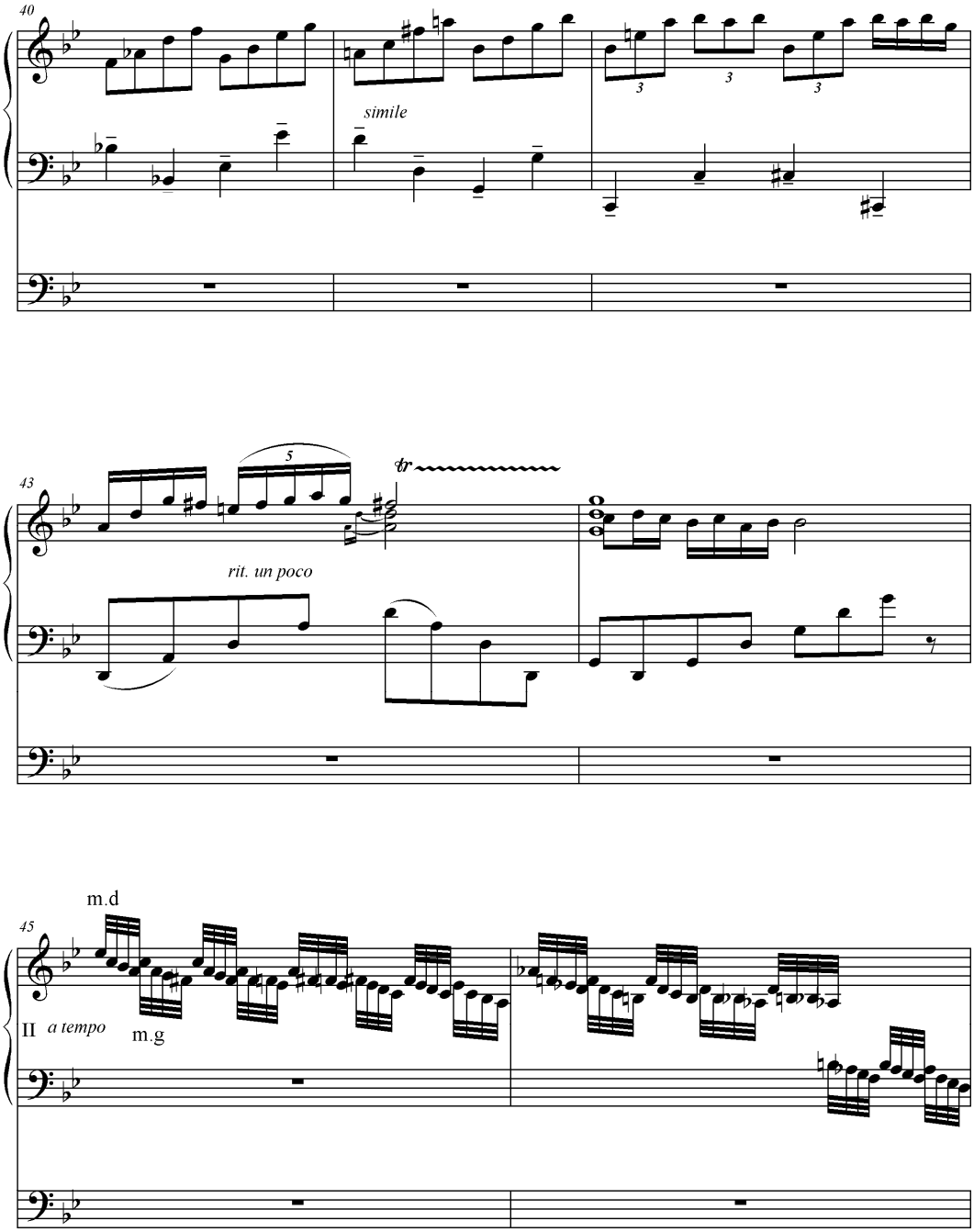
40
simile
43
5
tr
rit. un poco
45
m.d
II
a tempo
m.g

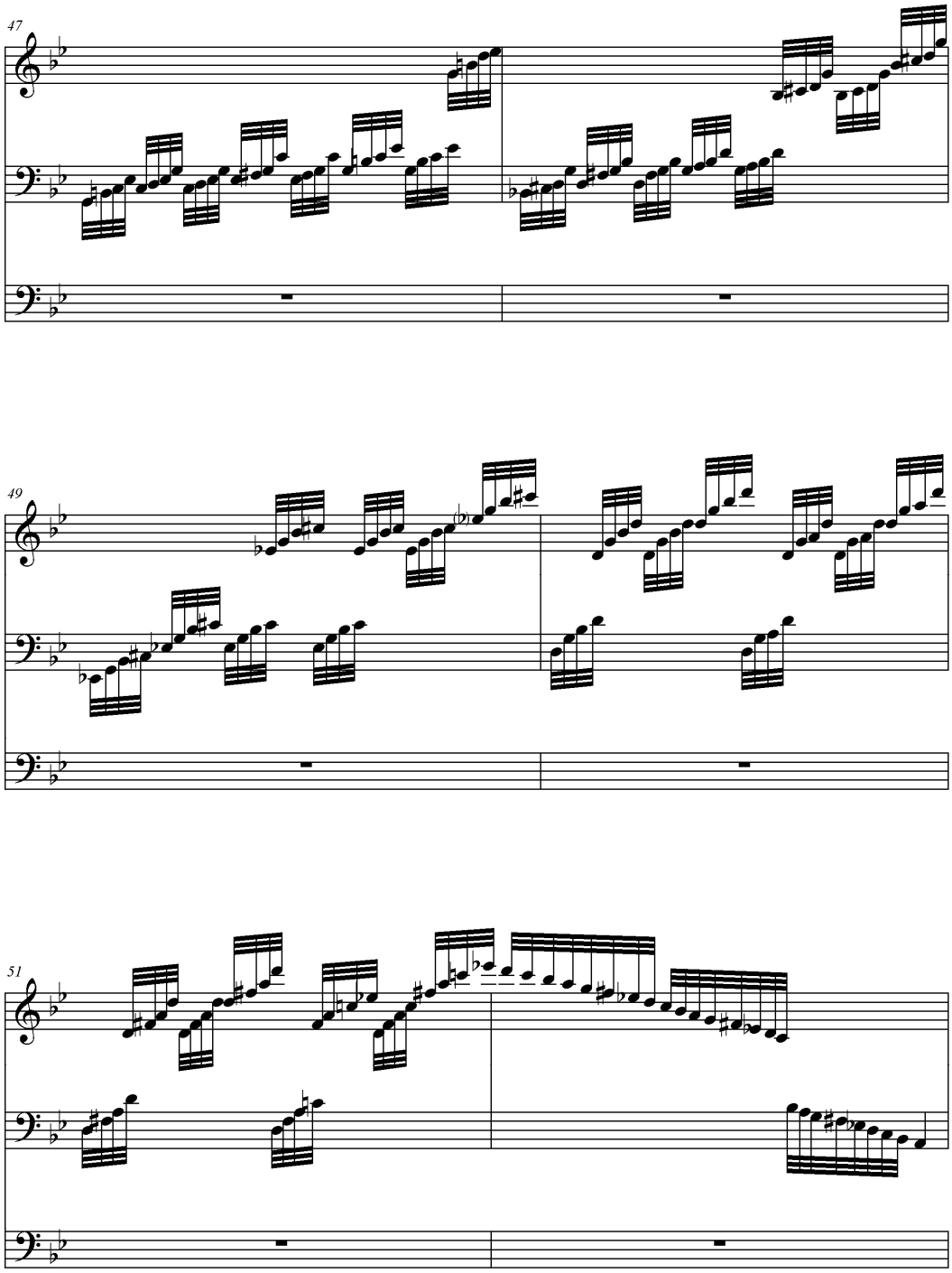
47
49
51

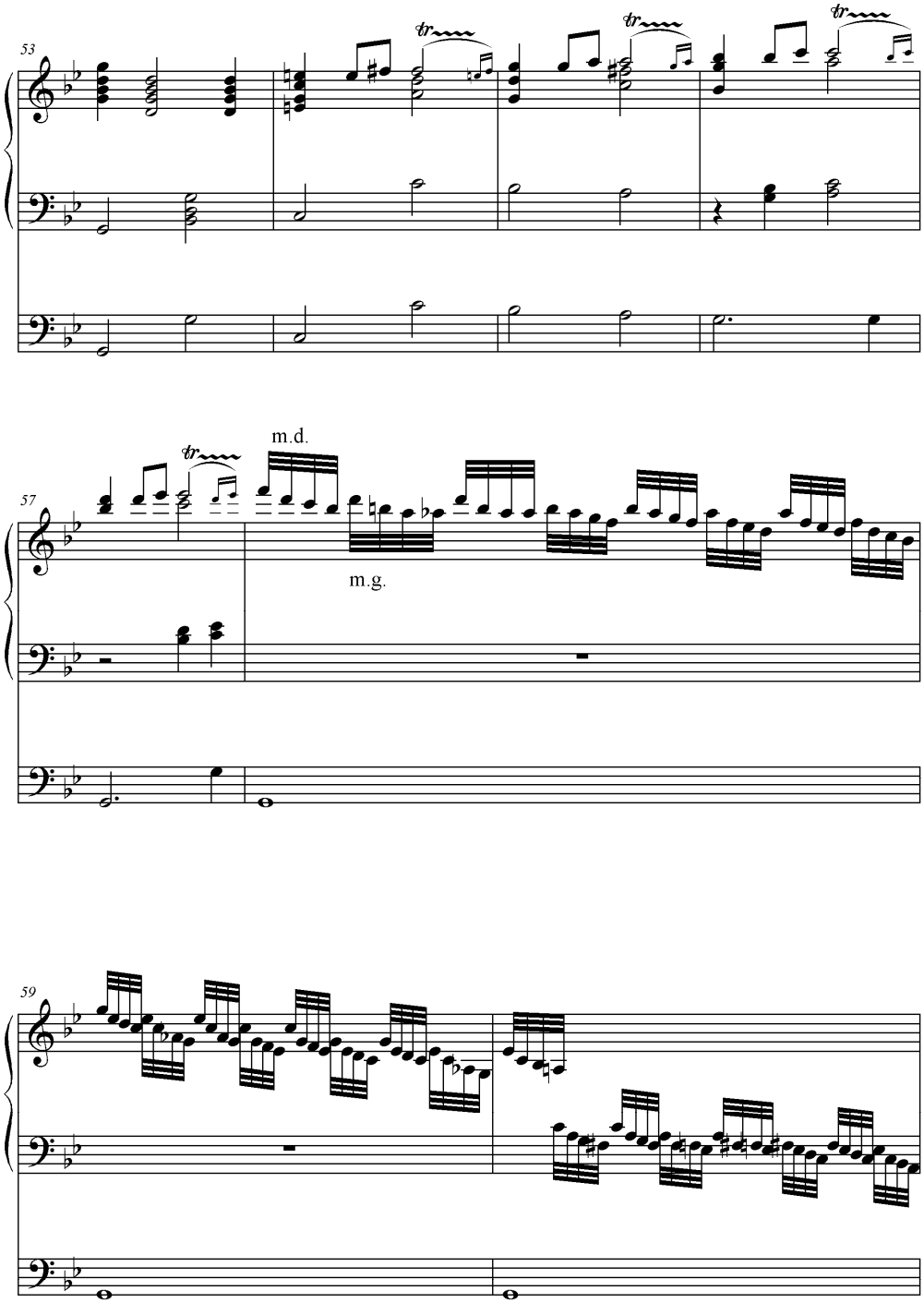
53
57
m.d.
m.g.
59

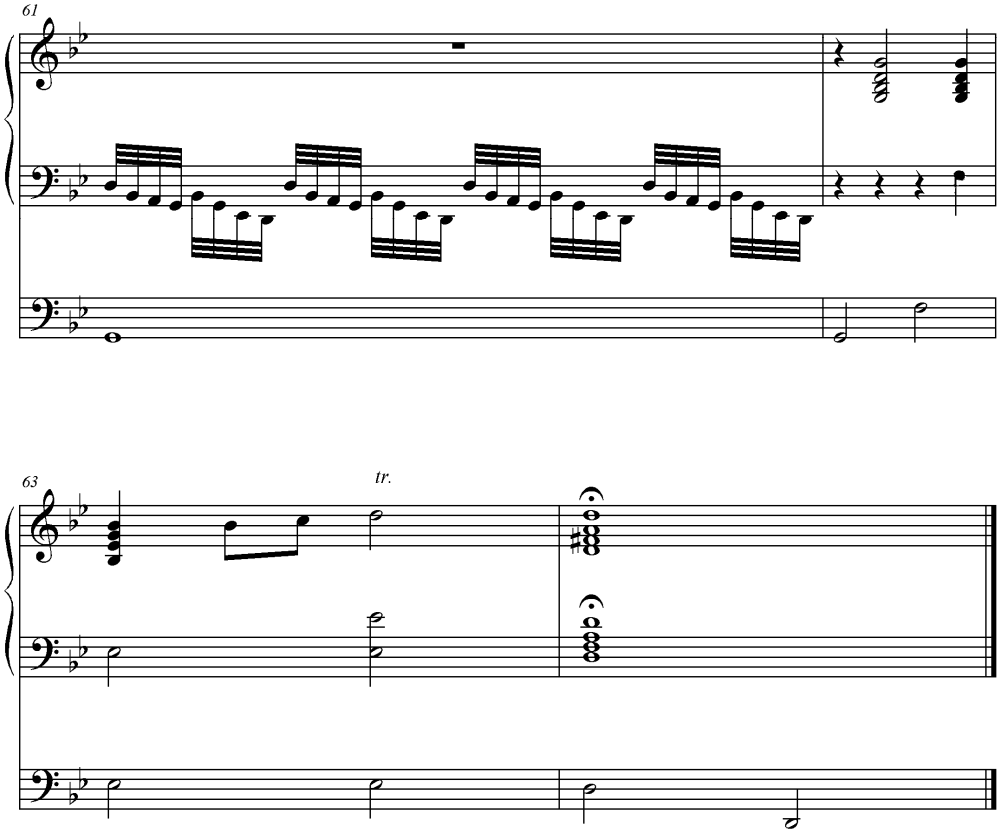
61
63
tr.

Fugue

A 3 VOIX

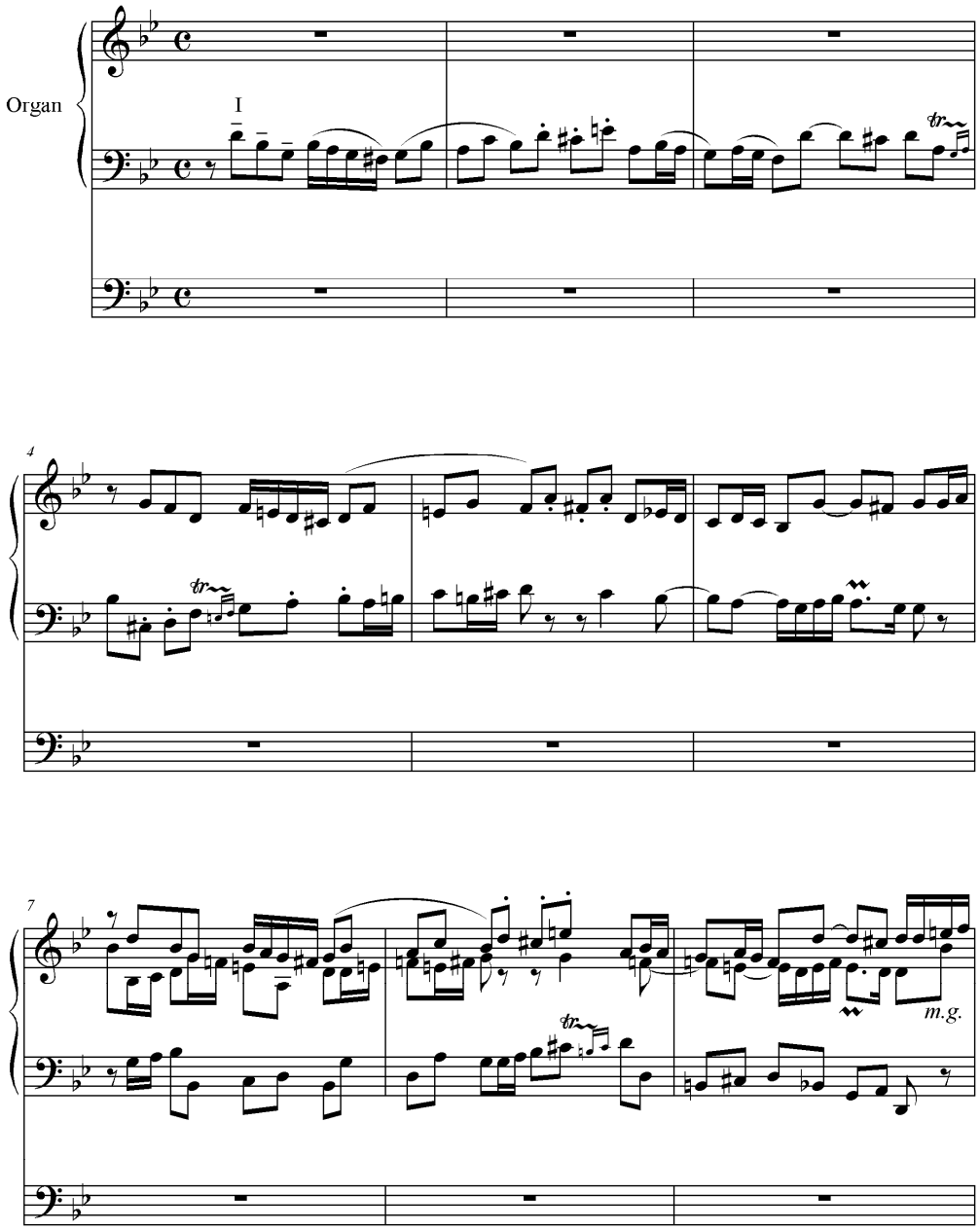

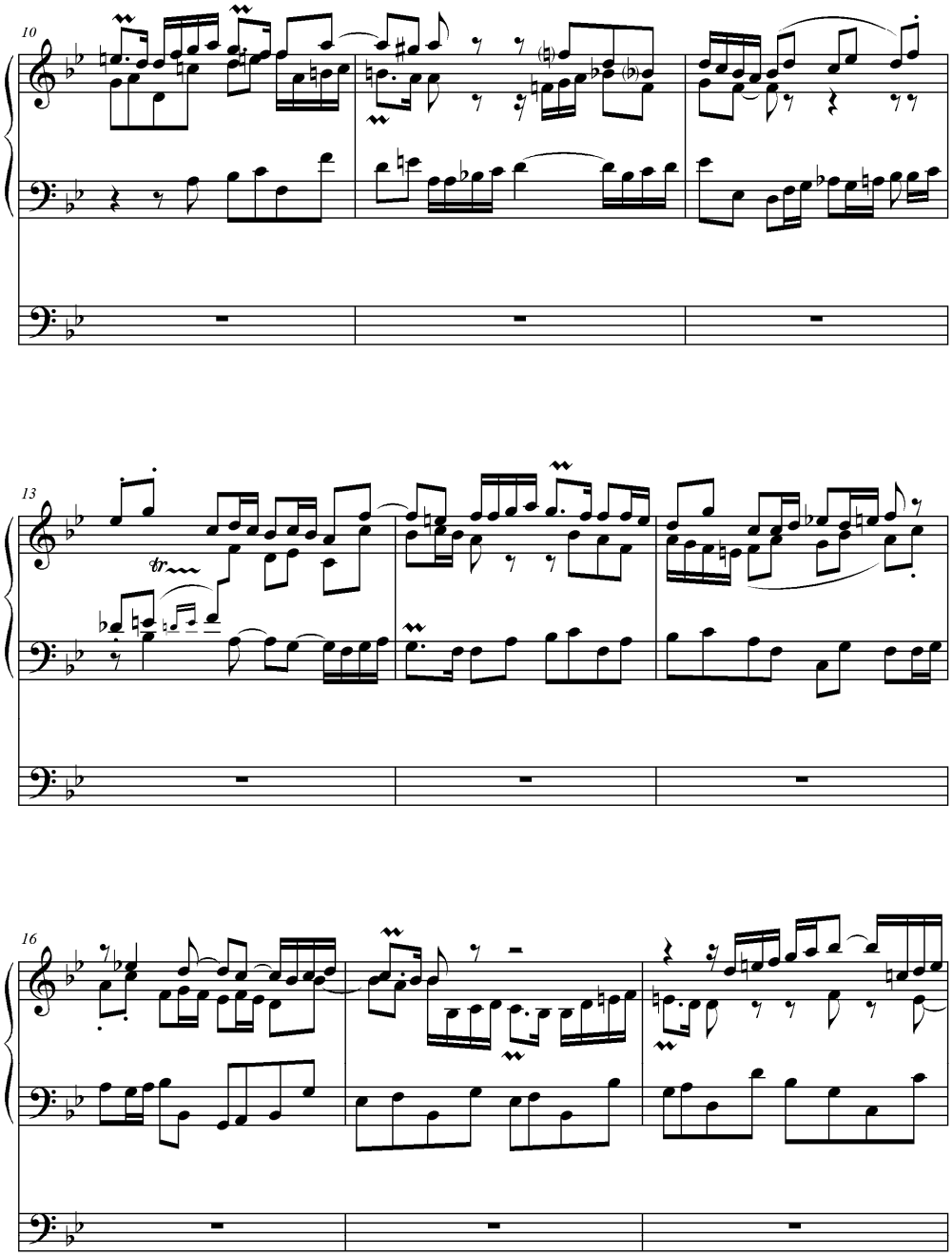
10
13
tr
16

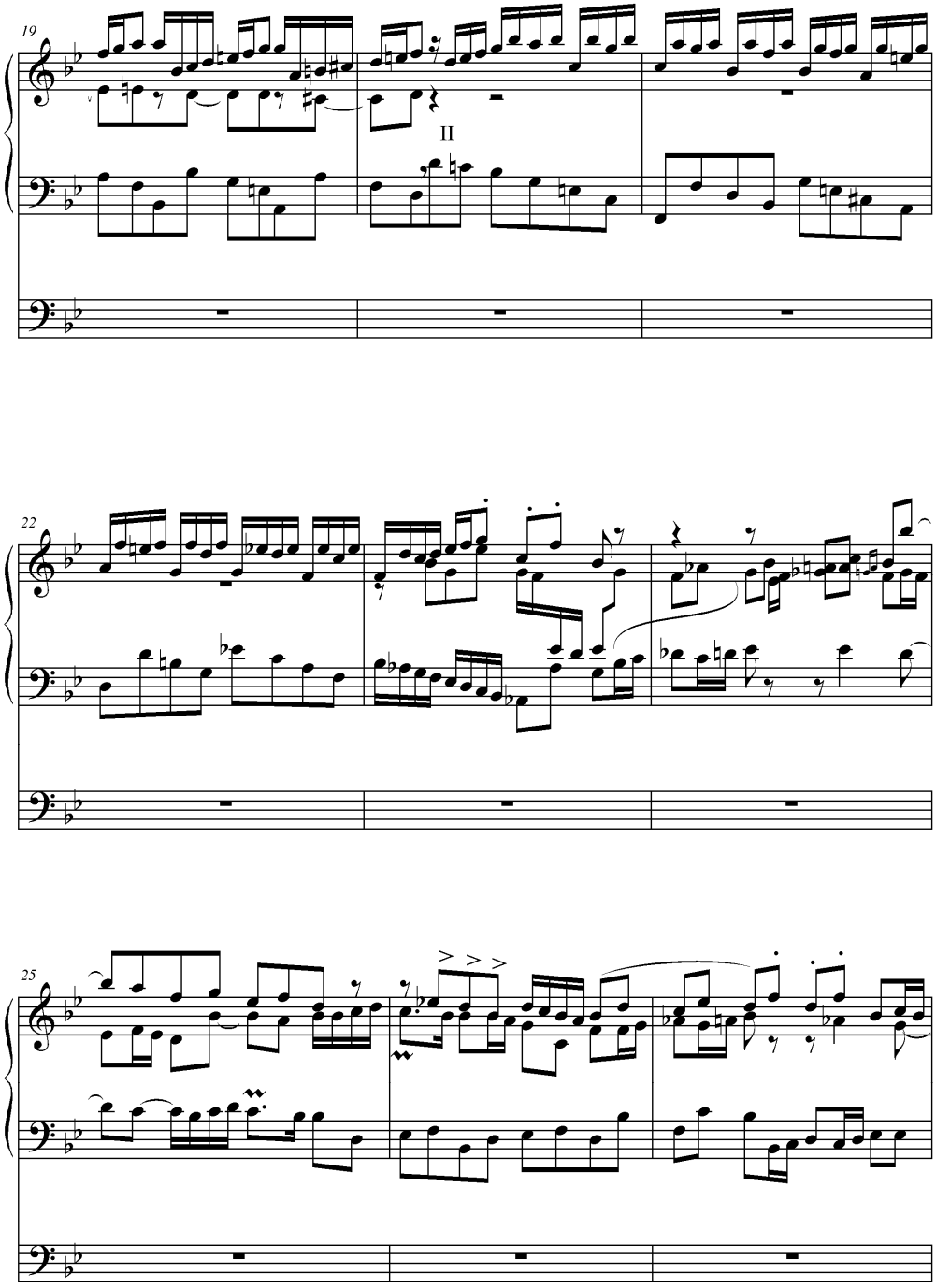
19
II
22
25

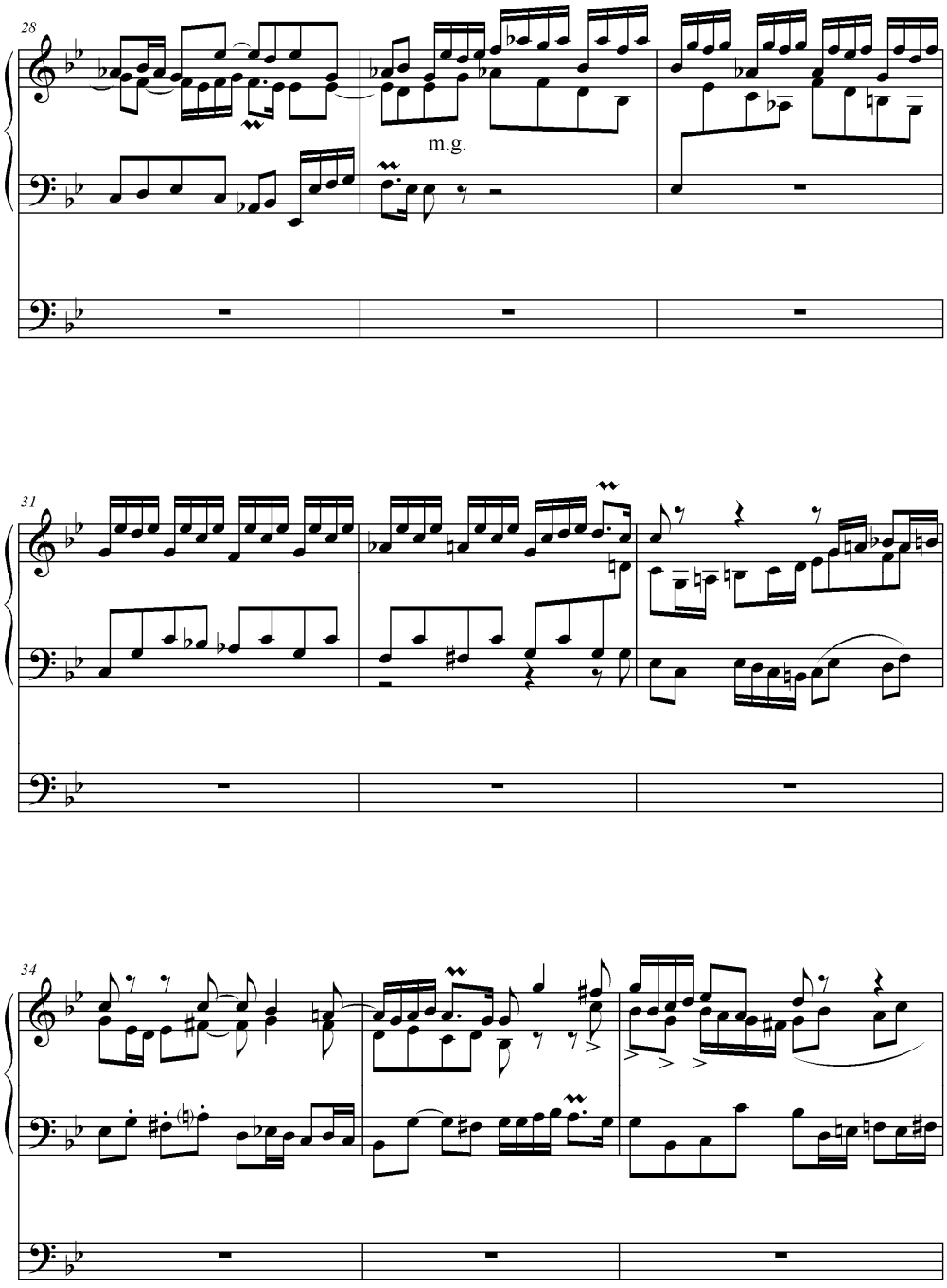
28
m.g.
31
34

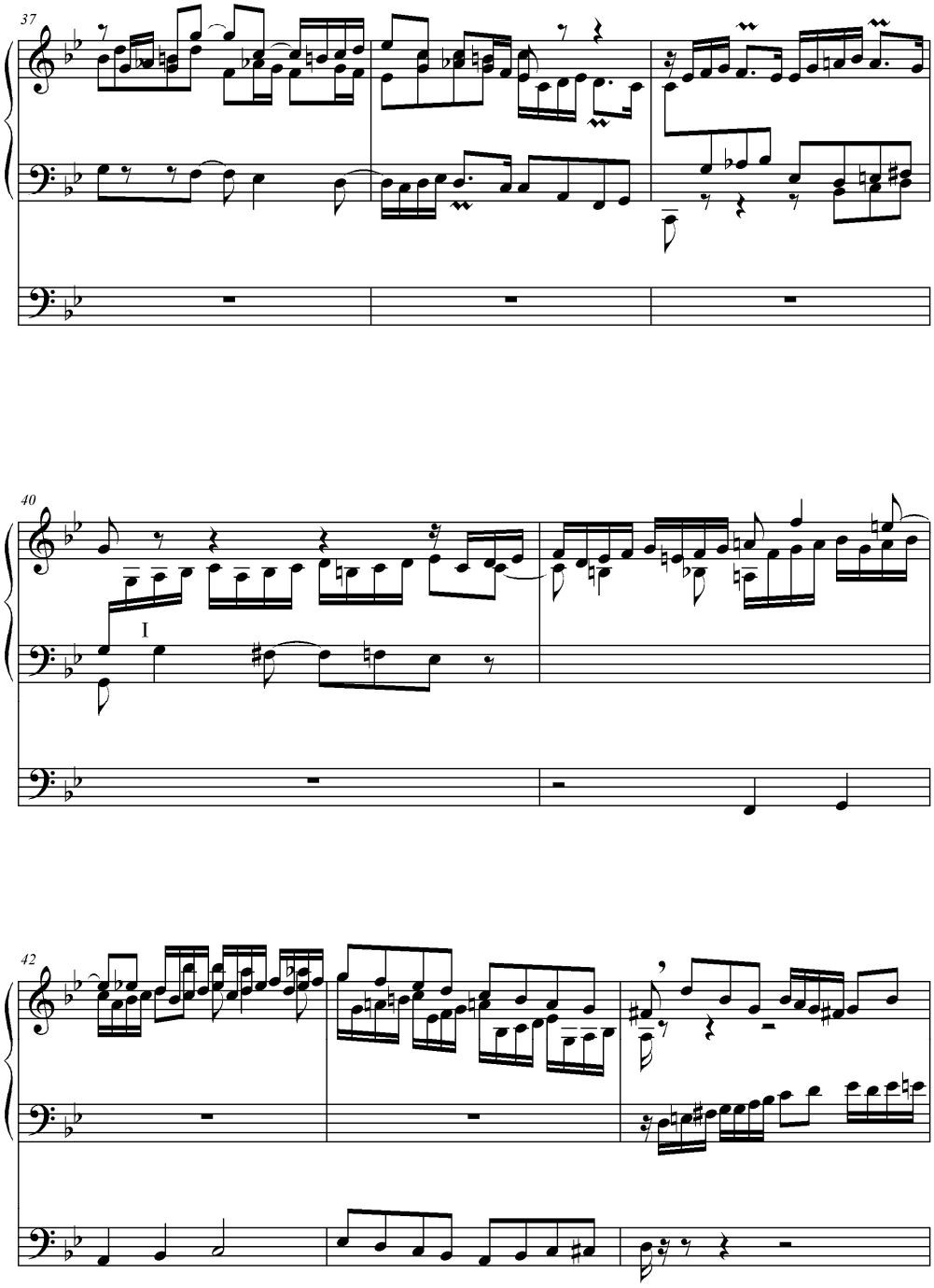
37
40
I
42

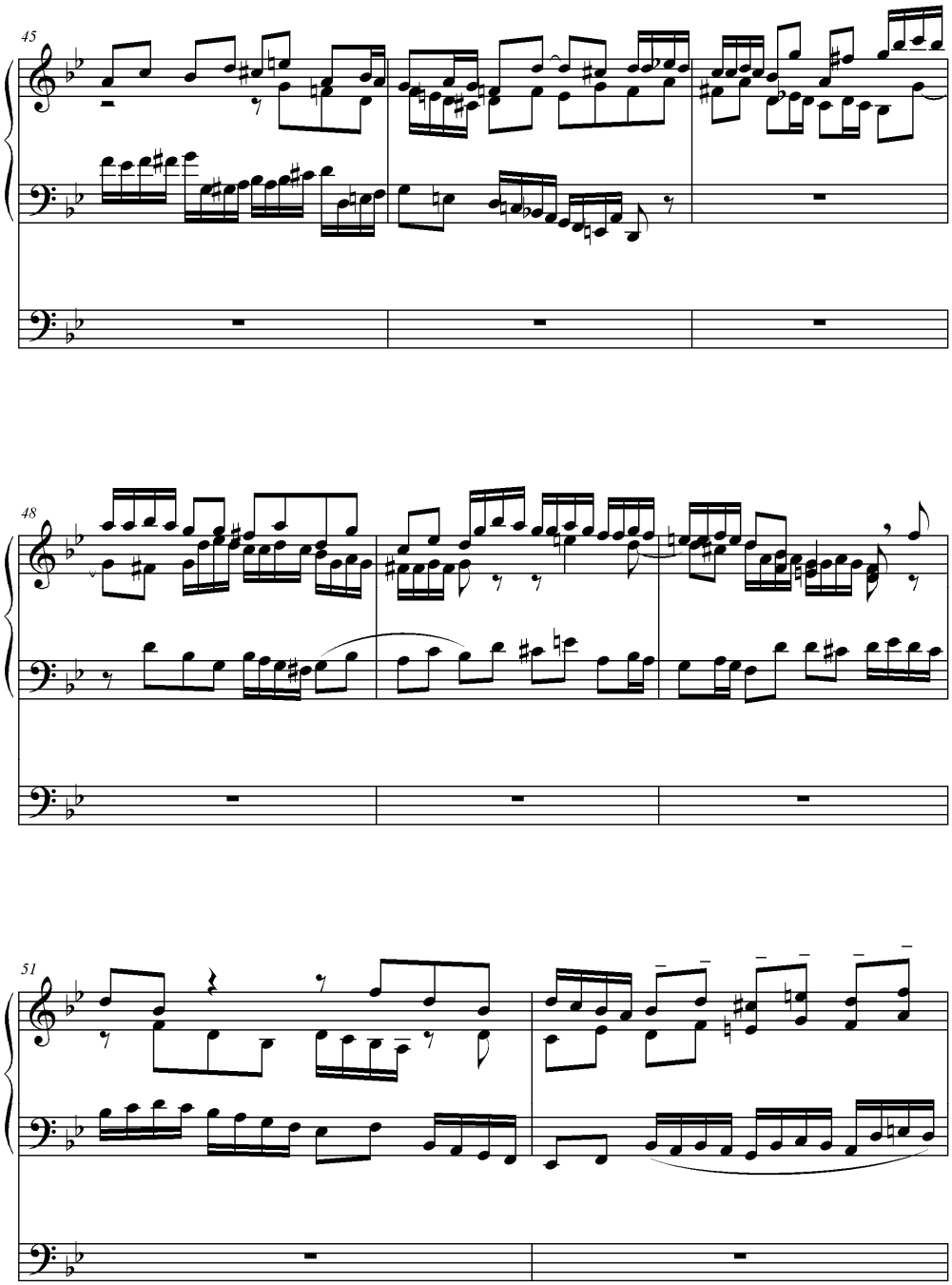
45
48
51

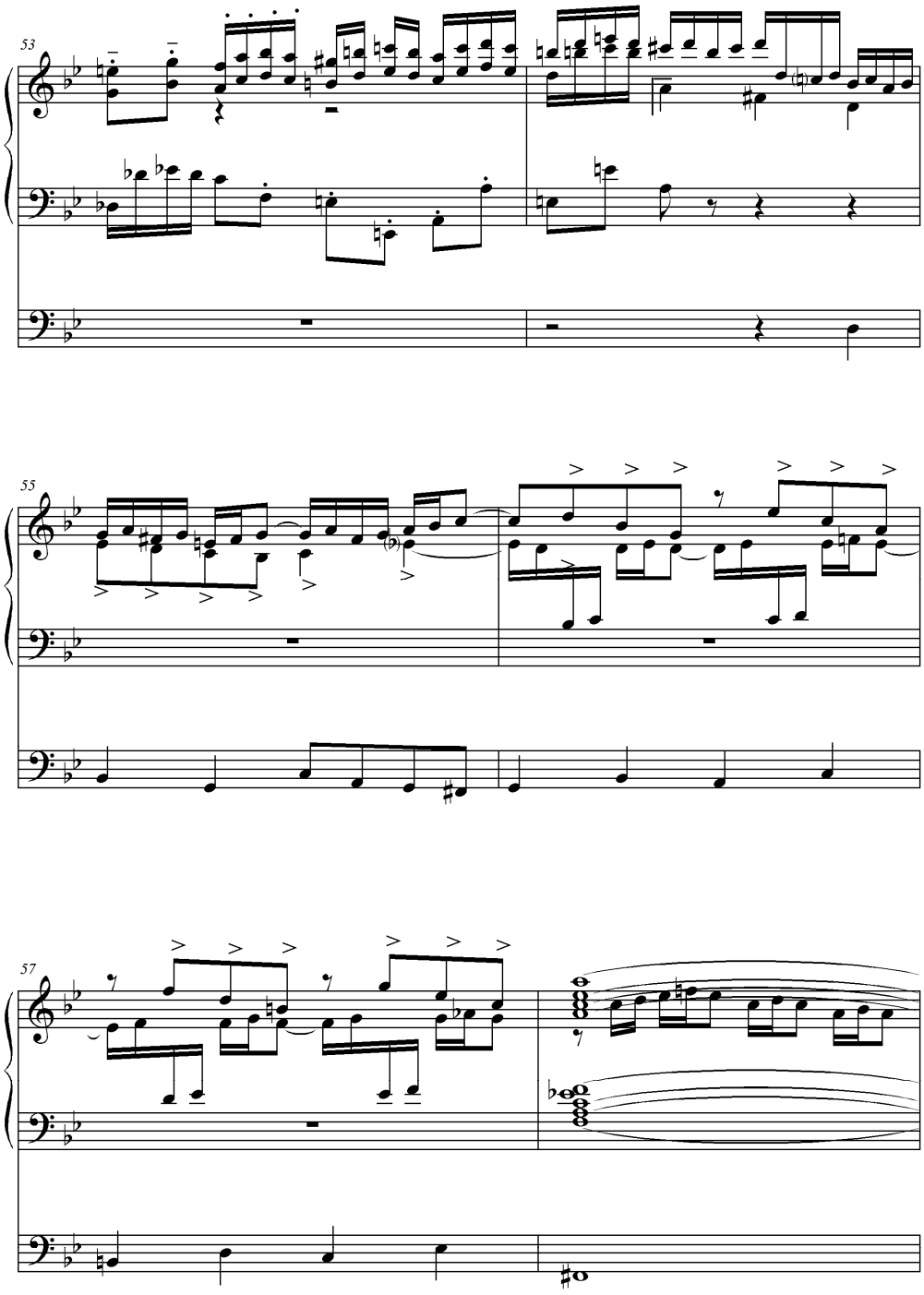
53
55
57

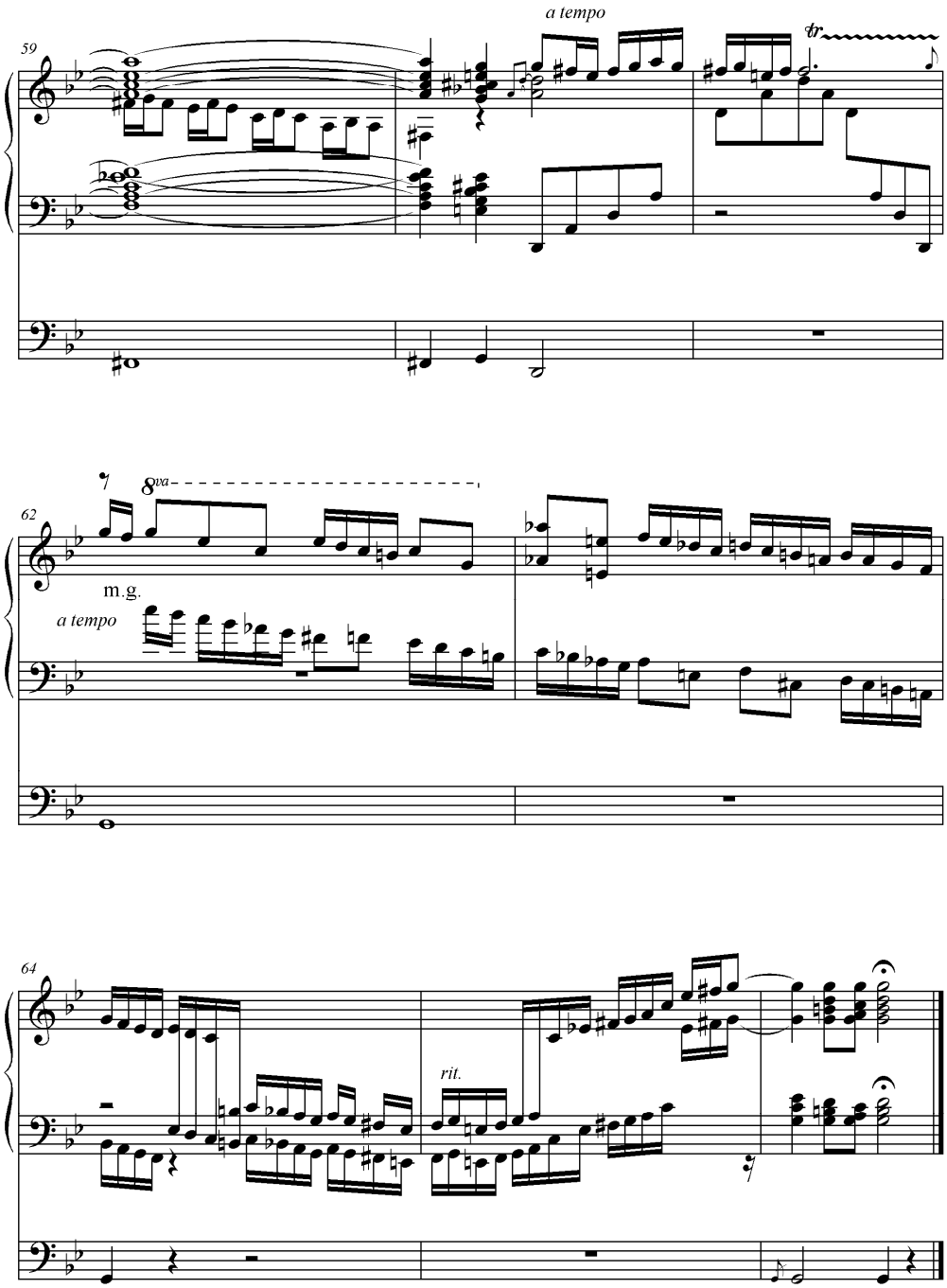
59
a tempo
tr
62
8va
m.g.
a tempo
64
rit.

O altă lucrare pe care am transcris-o în variantă organistică este *Preludiul şi fuga în Do,* terminată de George Enescu la Cracalia, în data de 11 septembrie 1903. Alternanţa între Do major – do minor pe întreg parcursul lucrării ne trimite către aceeaşi manieră a ,,stilului vechi'' în care sunt prezente elementele modale.

Preludiul, prin caracterul său pastoral, deschide un frumos drum al peisajelor muzicale româneşti în care caracterul ,, doinit'' dă farmec lucrării.

PRÉLUDE ET FUGUE

Prélude

George Enescu

Très modéré

Organ

I

m.d.

II m.g.

II

m.g.

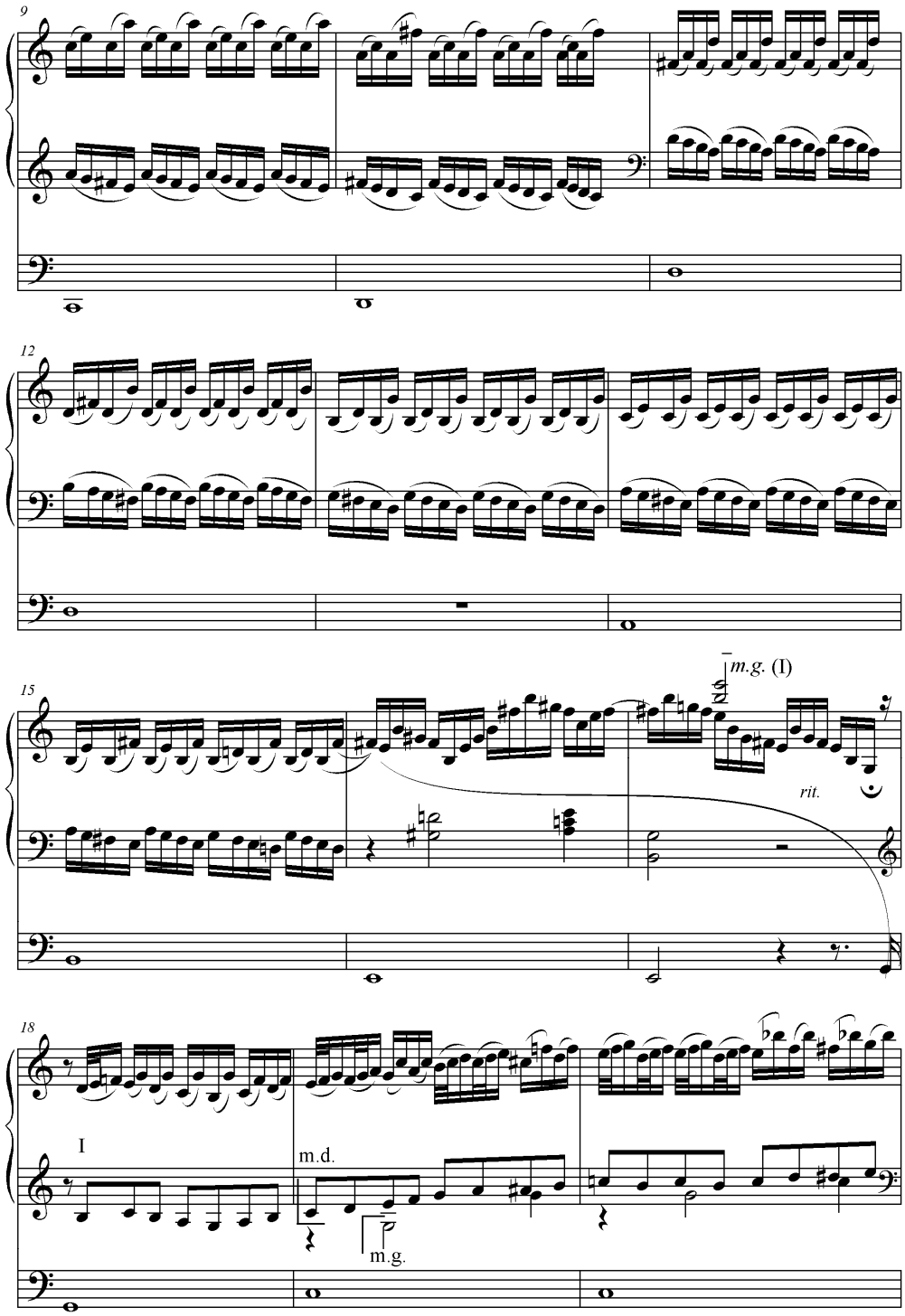
9
12
15
m.g. (I)
rit.
18
I
m.d.
m.g.

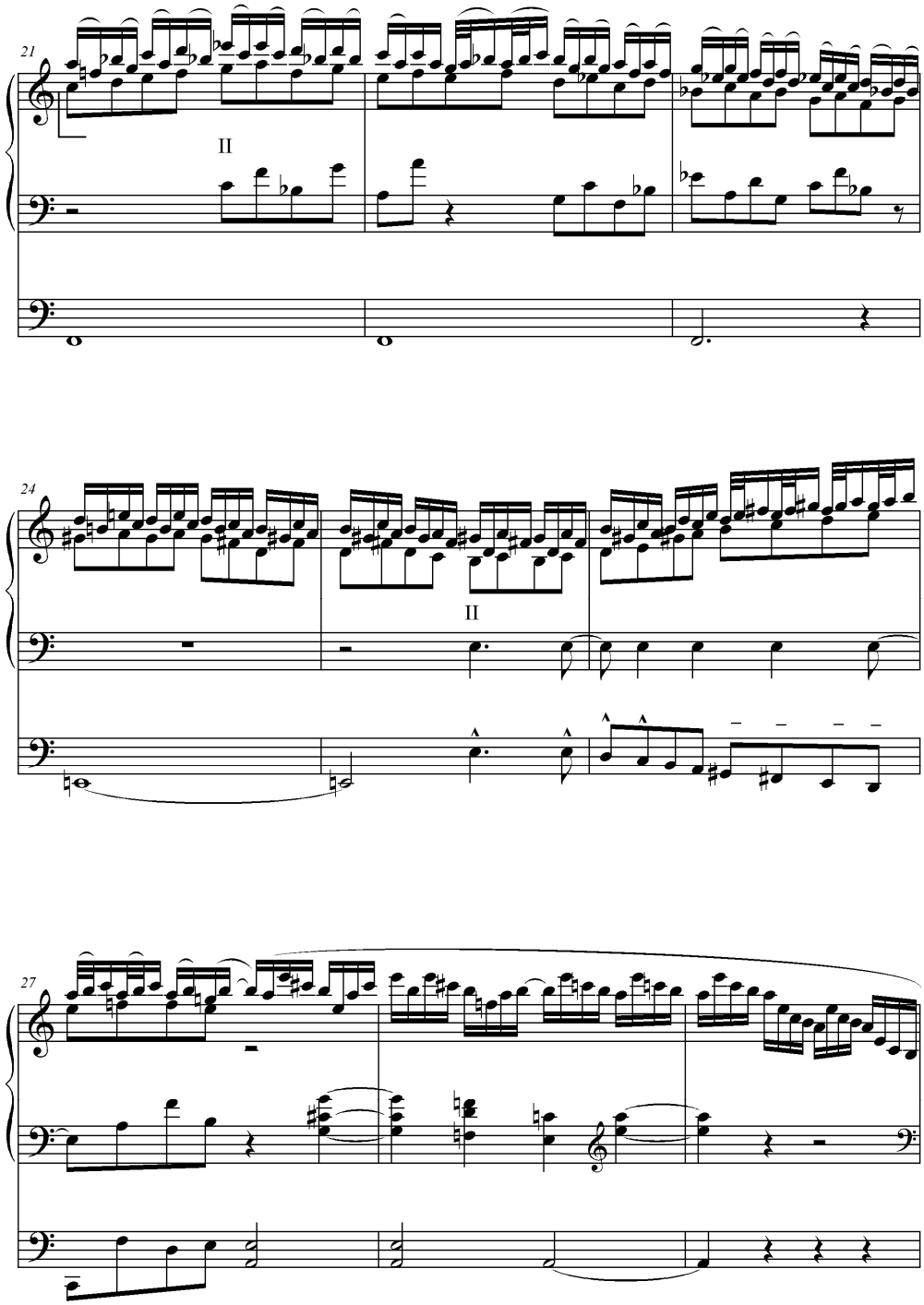
21
II
24
II
27

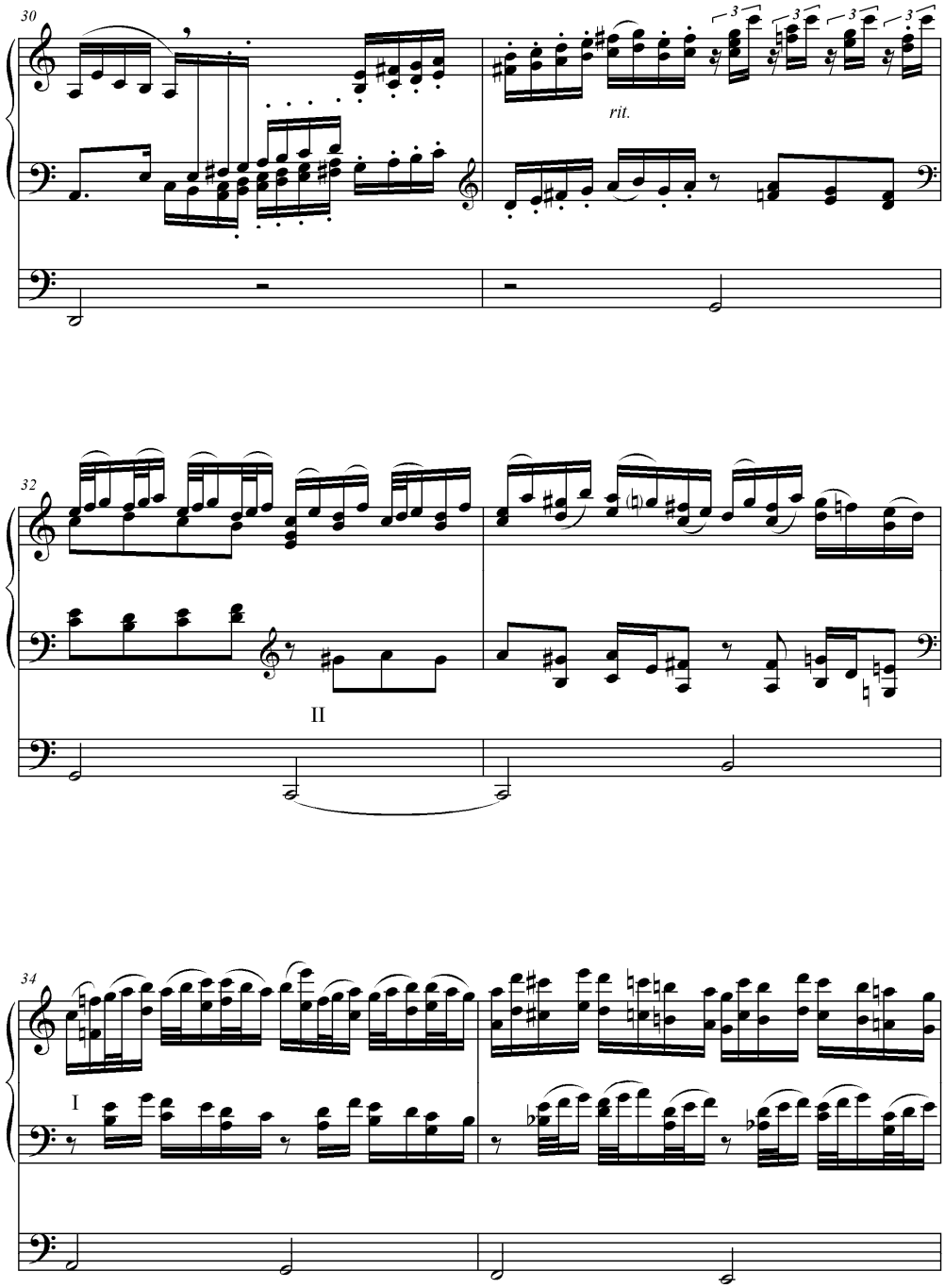
30
rit.
32
II
34
I

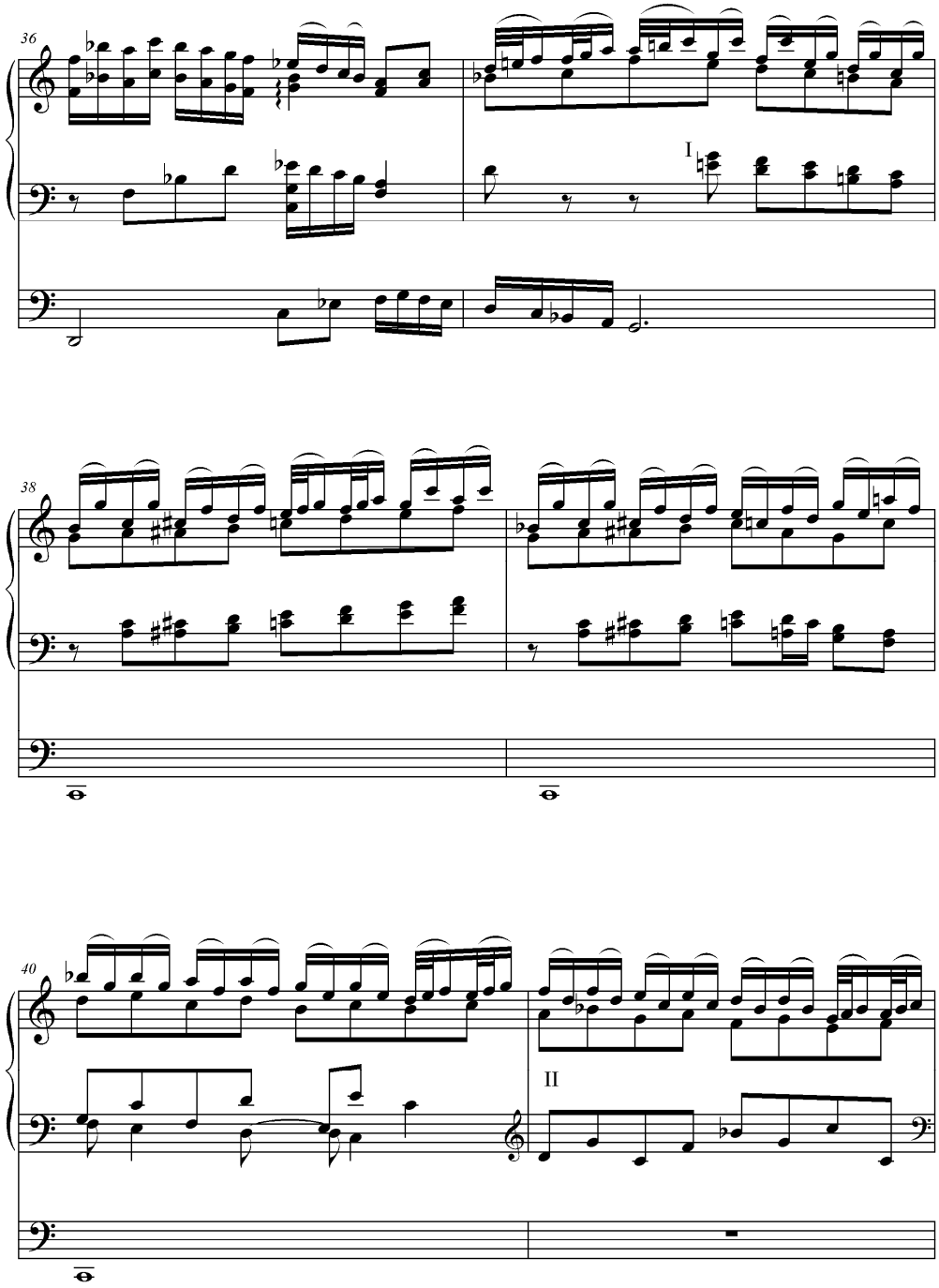
36
I
38
40
II

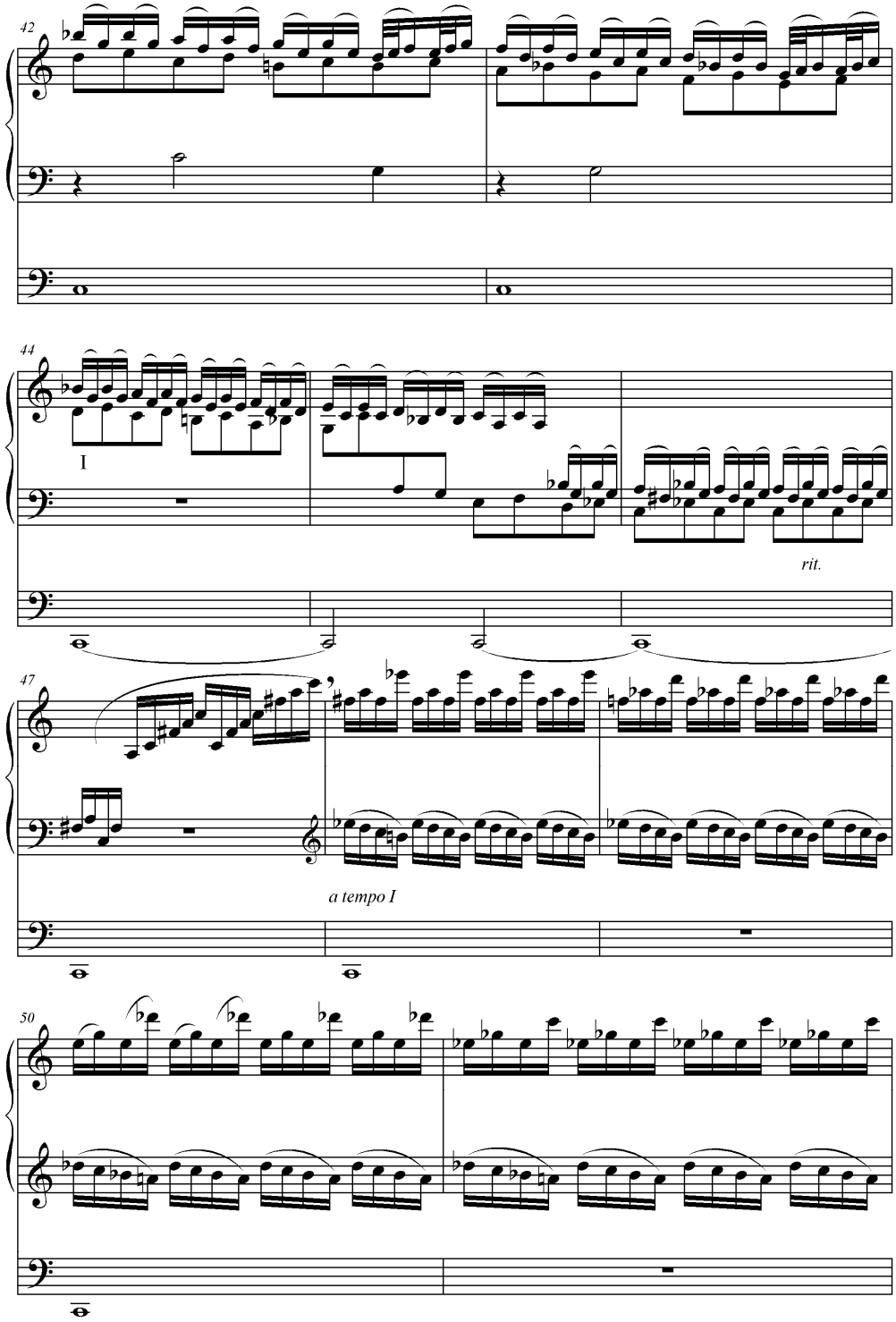
42
44
I
rit.
47
a tempo I
50

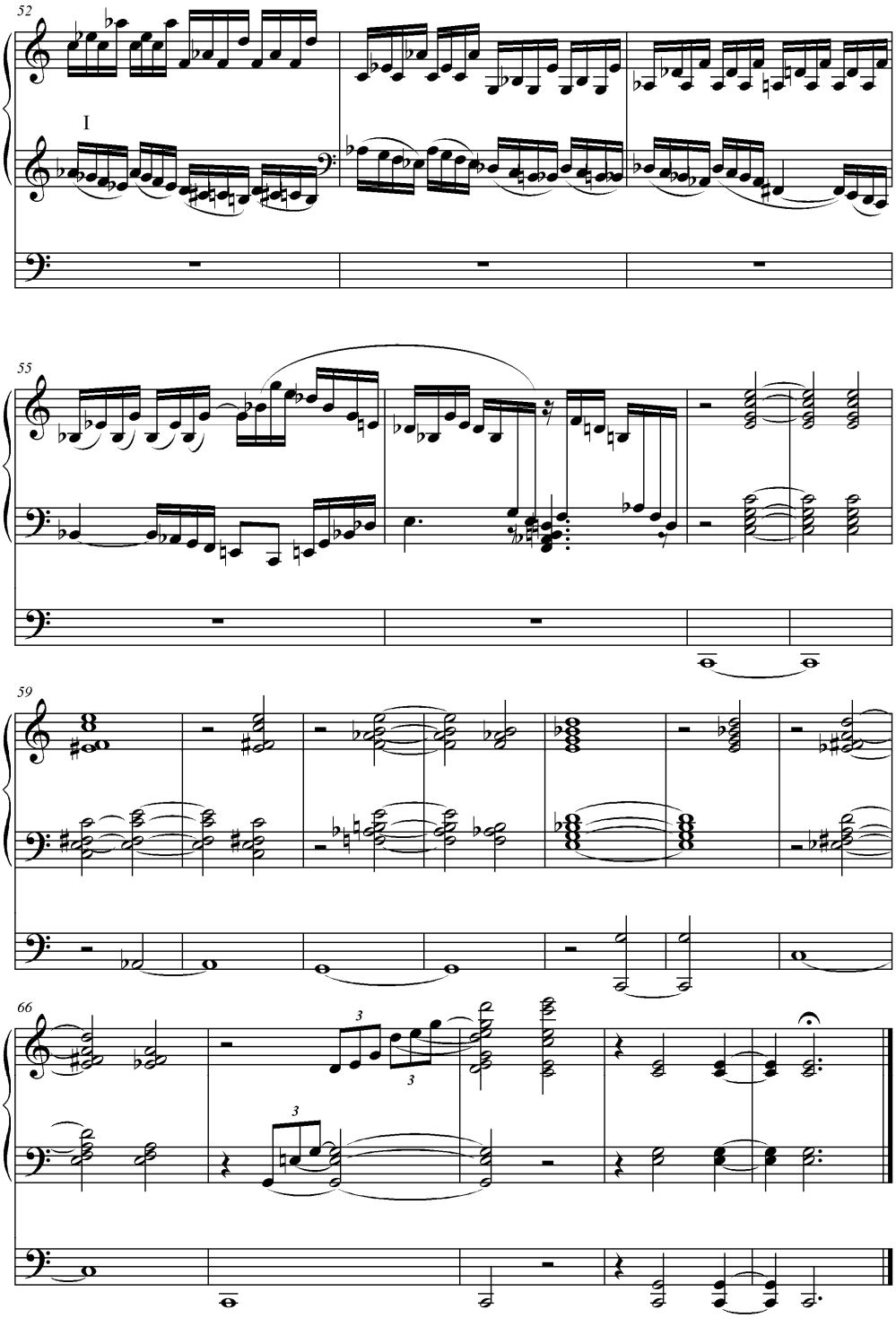
52
I
55
59
66

Fuga cu o temă deosebit de pregnantă este structurată într-o formă bipartită în care prima parte ocupă locul unei tematici extrem de elaborată polifonic. Partea a doua, deosebit de dificilă din punct de vedere tehnic, ne readuce în acelaşi peisaj pastoral amplificat, în care două planuri sonore, cel al fugii şi cel al preludiului se întilnesc într-o vâltoare tematică deosebită.

În transcrierea lucrării, cele mai dificile momente sunt legate de ambitusul pianistic, care uneori depăşeste limitele claviaturii orgii, fapt pentru care au fost necesare transpoziţii la octave inferioare. Cu toate acestea transpunerile, datorită unei registraţii adecvate, nu afectează din punct de vedere sonor lucrarea.

Fugue à 3 voix

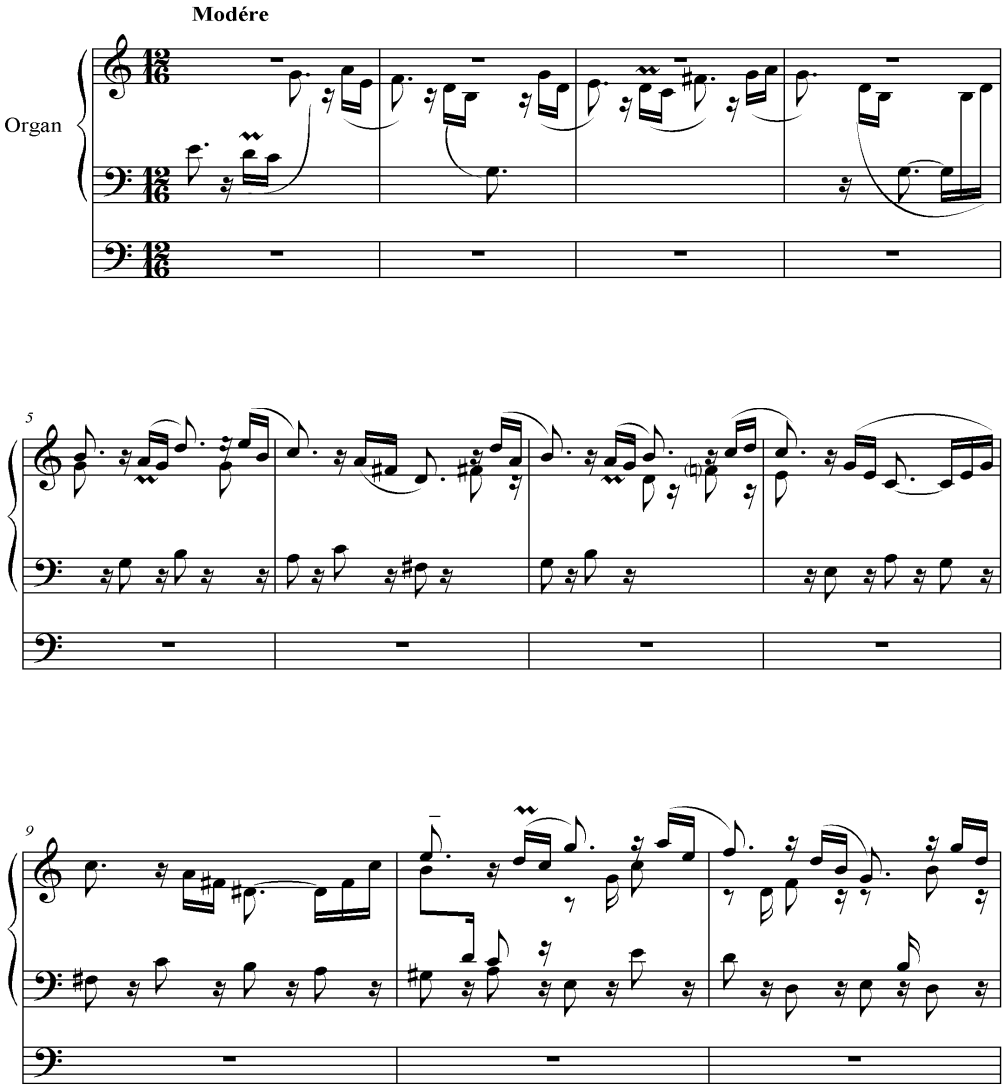

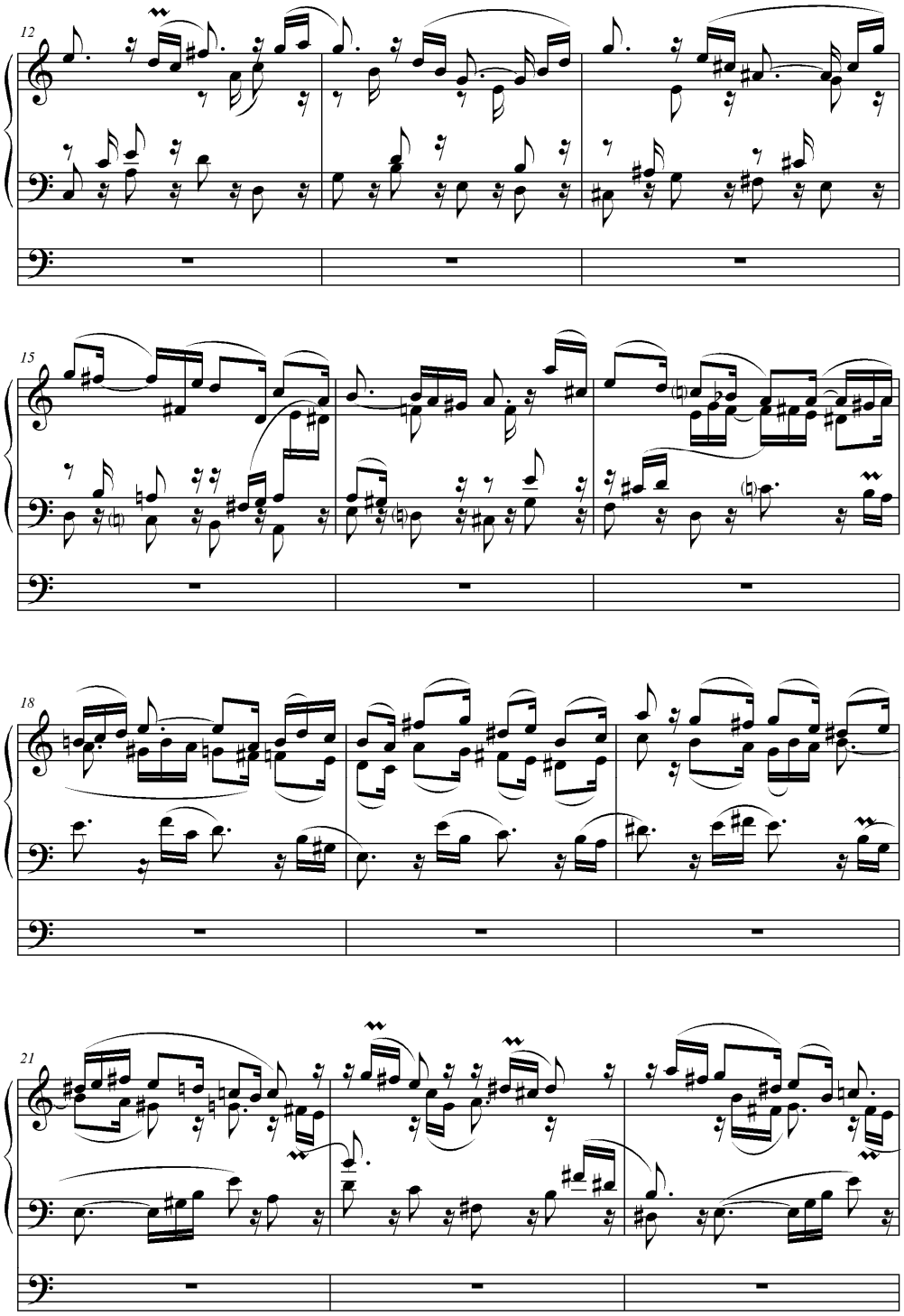
12
15
18
21

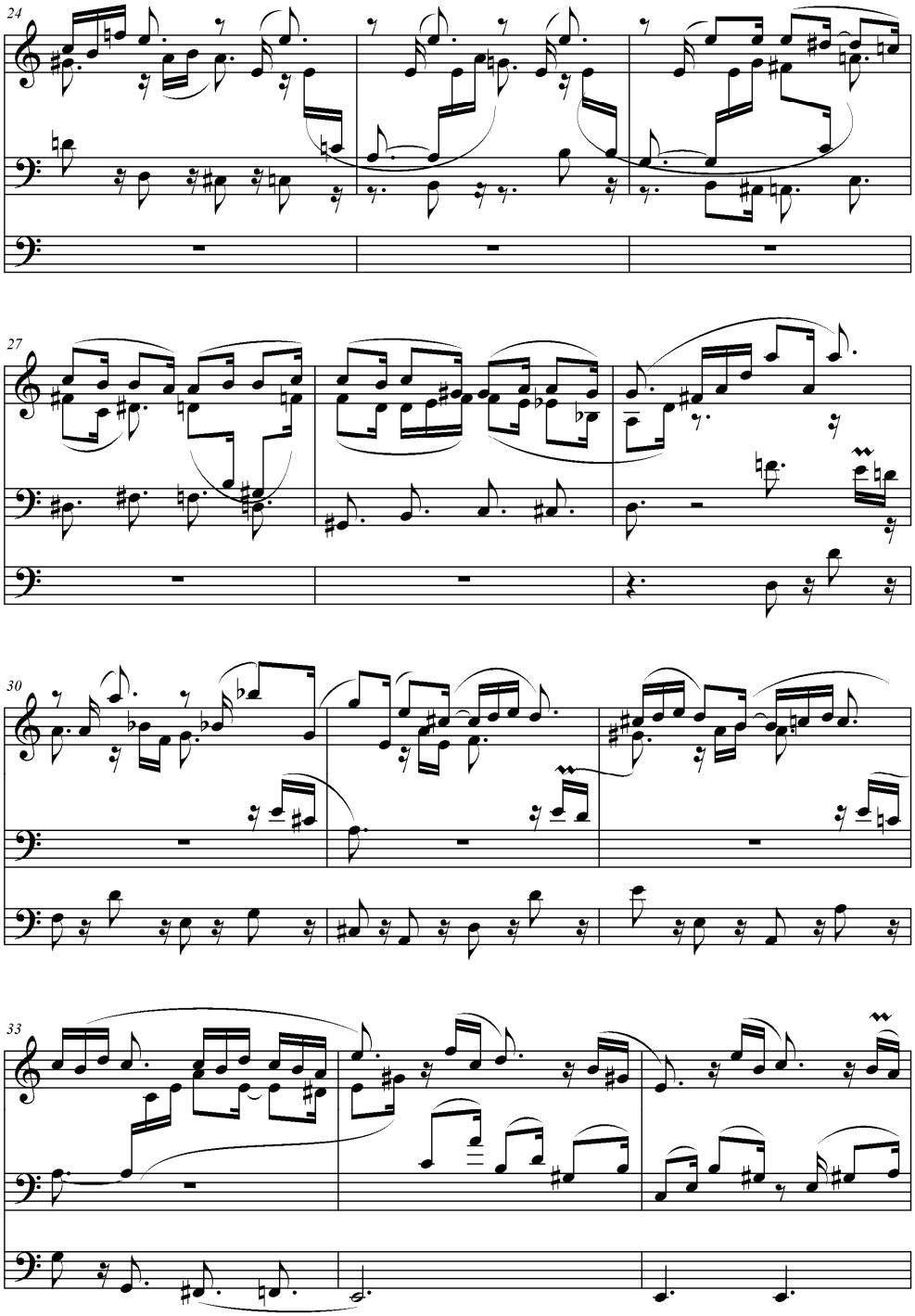
24
27
30
33

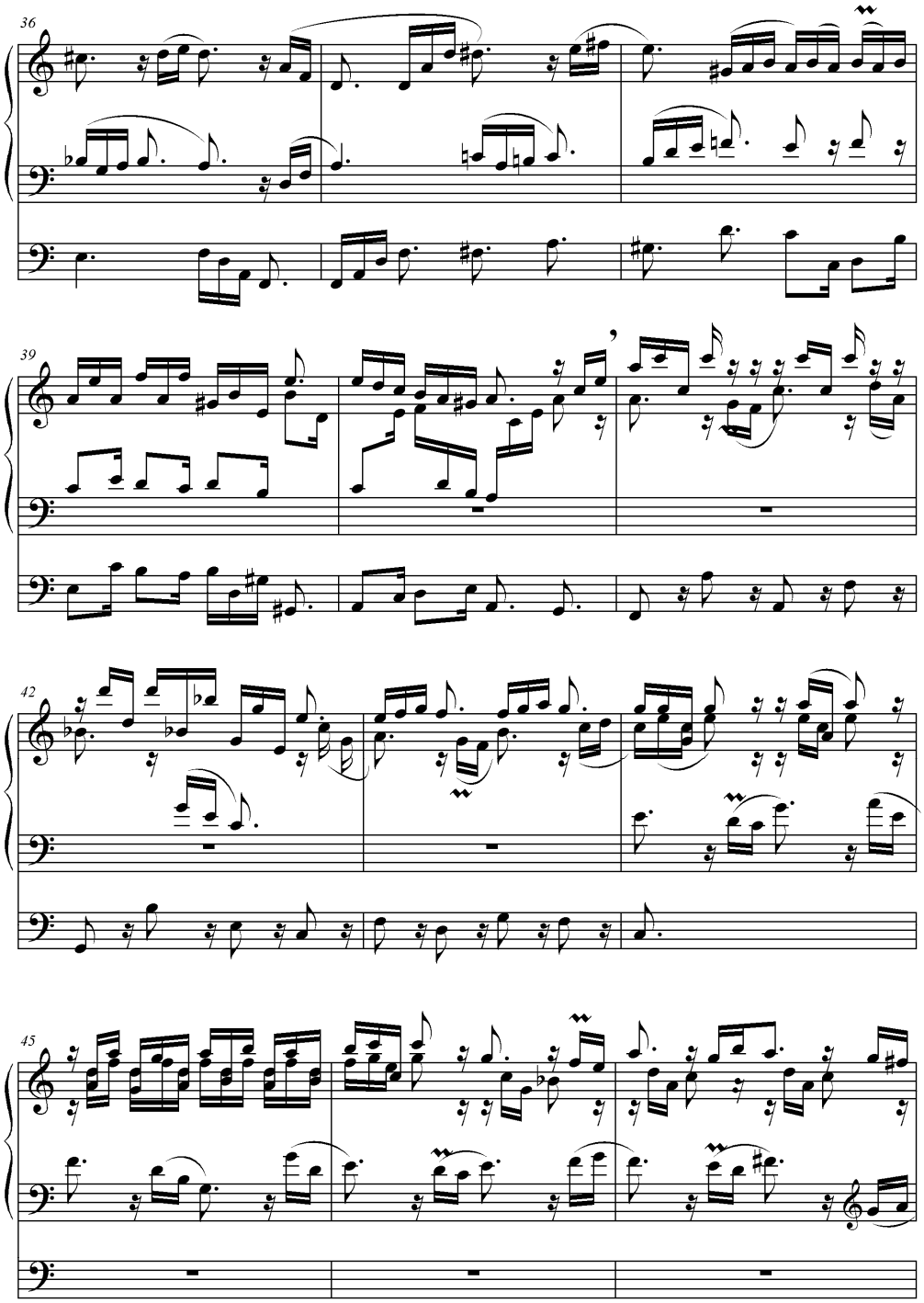
36
39
42
45

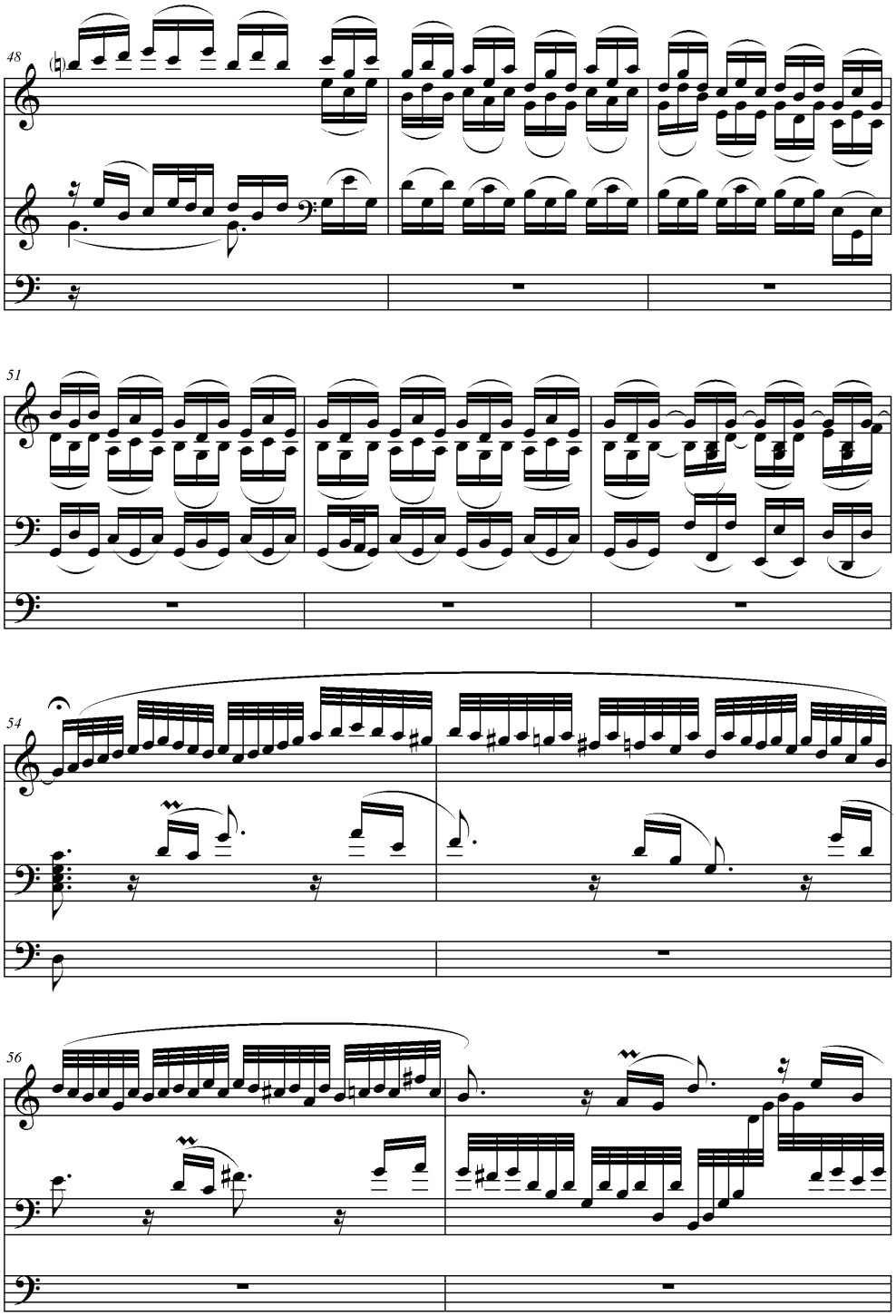
48
51
54
56

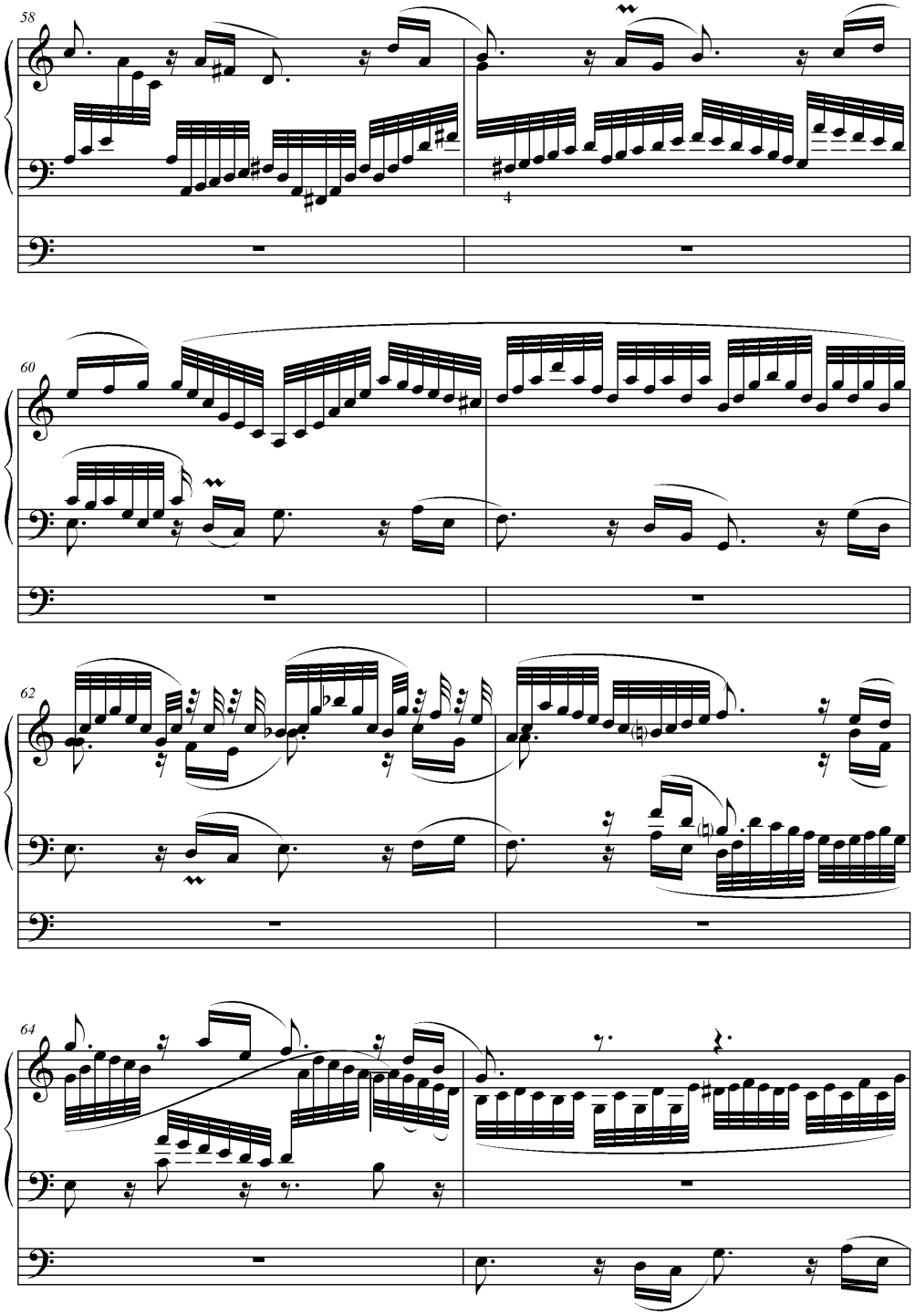
58
4
60
62
64

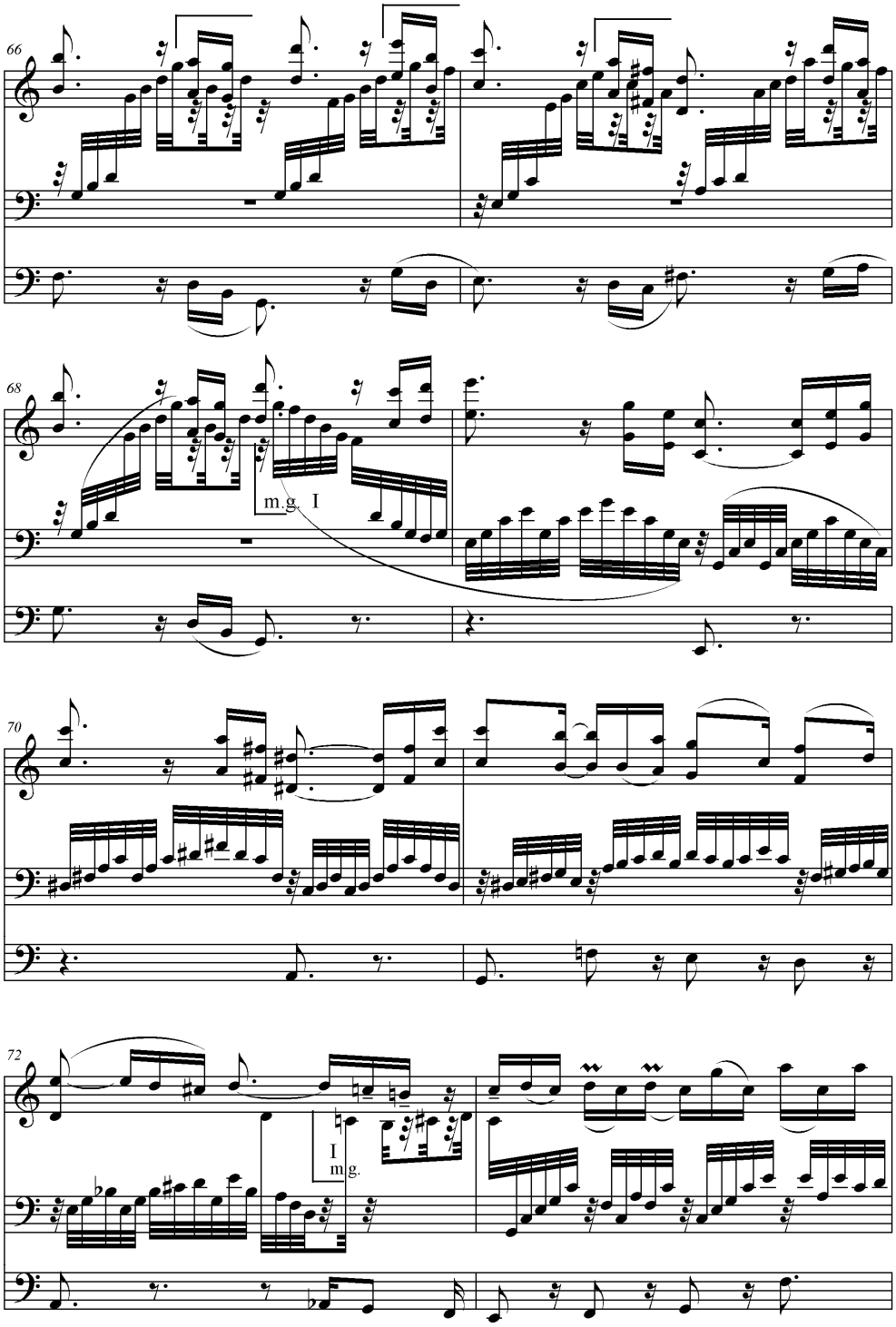
66
68
m.g. I
70
72
I
m.g.

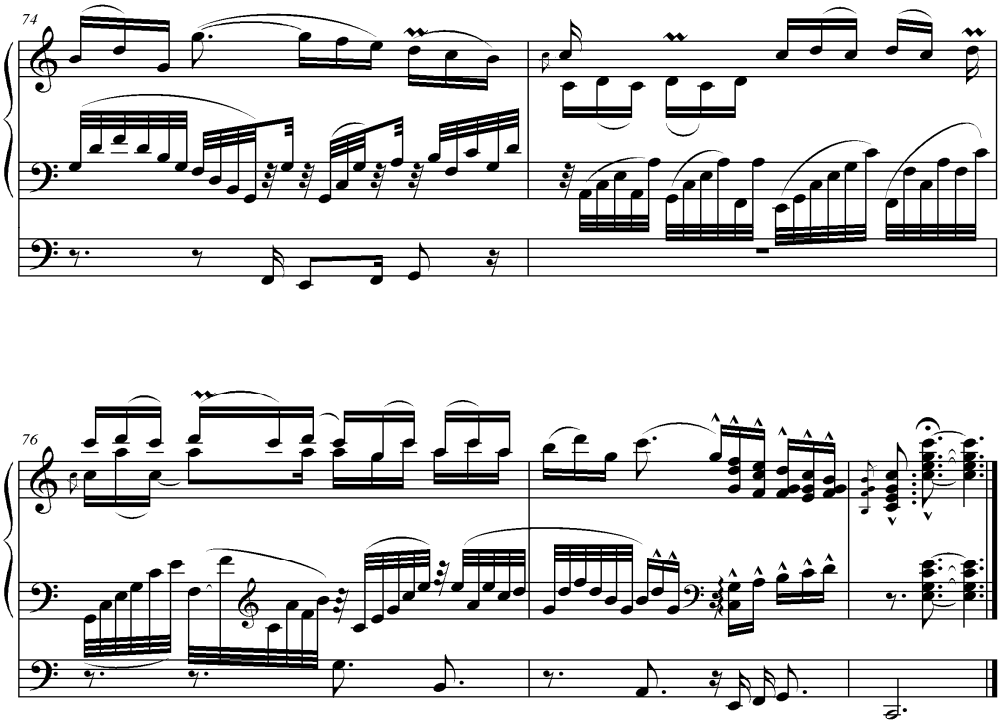

Transcrierea am realizat-o în diferite variante pe parcursul anilor 1985 – 2006. Ca o apreciere a sonorităţilor sugestive peisajului enescian, graficianul Dan Perjovschi mi-a dăruit o frumoasă şi sugestivă lucrare de grafică

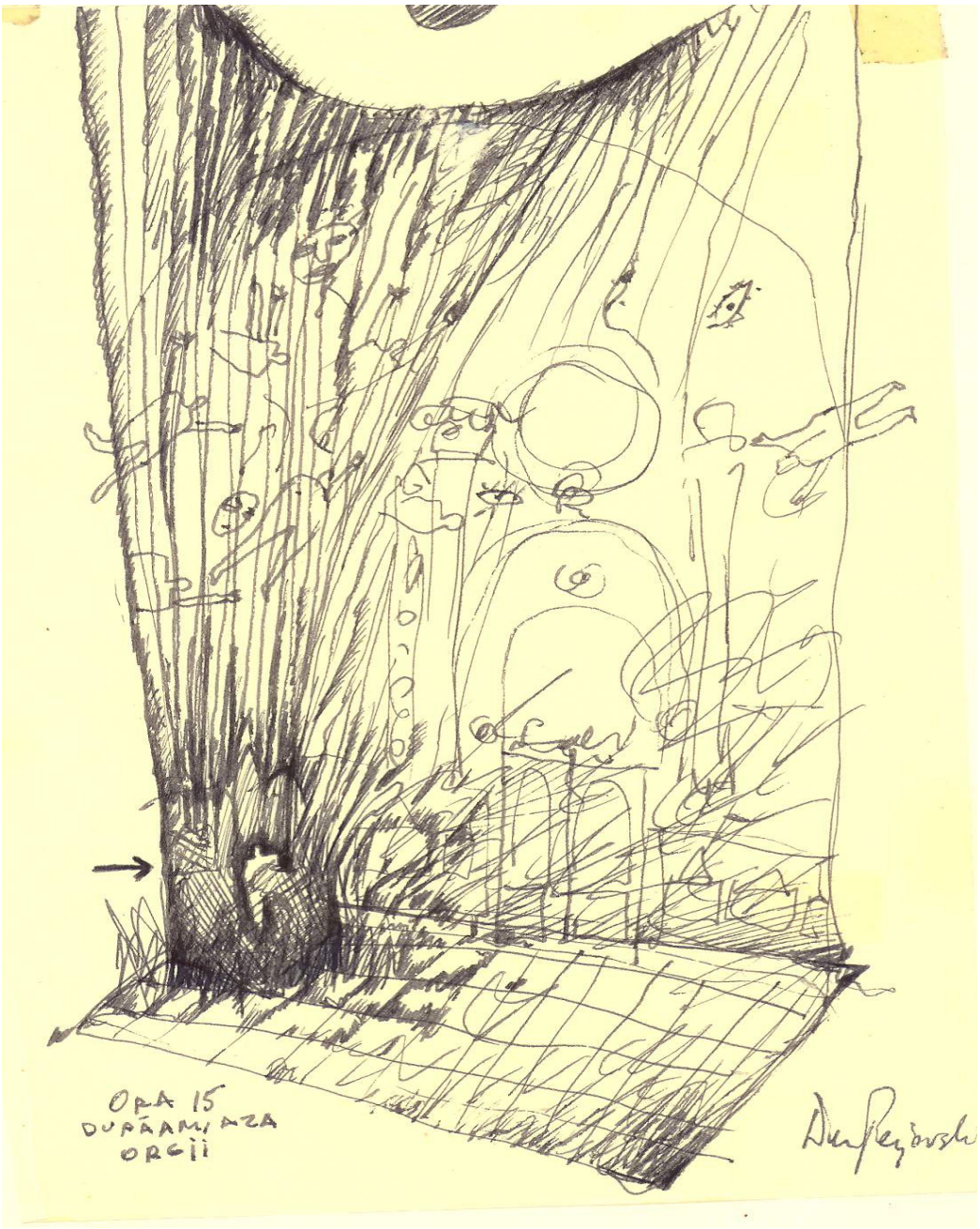

Dan Perjovschi, După amiaza orgii

Odată cu înfiinţarea, în 1903, a Asociaţiei muzicale române din Bucureşti, ideea lui Enescu, de a monta o orgă la Ateneul Român, prinde contur. Această dorinţă a fost susţinută de mari turnee, în România, între anii 1915-1916, cînd Enescu susţine 38 de concerte[14], a căror beneficiu totalizat la 30.000 de lei, este

[14] Viorel Cosma Enescu azi, p.127, Editura Facla, Timişoara, 1981.

donat asociaţiei cu scopul de a se realiza orga. Cu toate că “s-au scris multe articole în presa bucureşteană, unele manifestând rezerve faţă de locul unde avea să fie instalat noul instrument ideea lui George Enescu are să triumfe, în anul 1939”.

Orga Ateneului Român din Bucureşti este construită de firma Walker, din Ludwigsburg, Germania. Cele 64 de registre sonore, dispuse în trei corpuri, aferente celor trei manuale şi pedalului, au o sonoritate propice acusticii Ateneului Român. Concepţia de registre sonore este adecvată unui concept în care se caută un echilibru între orga de tip romantic şi o orgă clasică, cu sonorităţi de origine barocă. Acest fapt permite redarea unui vast repertoriu, de la compozitorii renascentişti, la muzica barocului, la muzica romantică şi până la muzica contemporană. Echilibrul registrelor dă individualitate instrumentului, iar spaţiul acustic sonor al Ateneului Român este benefic în dezvoltarea acestor sonorităţi.

Tractura electrică şi existenţa unui sistem de combinaţii libere, foarte modern pentru vremea când a fost realizată orga, dau posibilitatea unei mânuiri adecvate. Consola orgii, ca de altfel şi la orga din Palatul Culturii din Tg. Mureş, poate fi deplasată conform amplasamentului dorit, iar orga poate fi un instrument solistic sau un instrument de orchestră.

Prin realizarea acestui instrument în cel mai sacru lăcaş al muzicii, Ateneul Român din Bucureşti, orga îşi primeşte locul şi rostul ei în marea muzică românească. Acest fapt va avea consecinţe deosebit de importante asupra concepţiei muzicale de la noi, iar prin înfiinţarea claselor de orgă de la Conservatoarele de Muzică din Bucureşti şi Cluj Napoca, arta organistică va

trece într-o nouă perioadă, pe care o putem considera ca perioada de consolidare a artei organistice din România.

Ateneul Român din Bucureşti

- *Concluzie.*

Cu toate că George Enescu nu a compus lucrări semnificative pentru orgă, implicarea sa în promovarea acestui instrument este de netăgăduit. Influenţele şcolii franceze, în care muzica de orgă avea un loc important în aceea vreme precum şi influenţele germane coroborate cu elemente ale culturii din Transilvania, l-au determinat pe marele nostru compozitor nu numai să atragă atenţia asupra acestui instrument dar să-l şi promoveze, în anii tinereţii şi de mai târziu.